

IV

Рекомендації із забезпечення гендерної рівності Інструкції з гендерного аналізу

*Декларація про рівноправність жінок та чоловіків,
Прийнята Комітетом міністрів Ради Європи*

*Рекомендація Rec (2003)3 Комітету міністрів державам-членам про
збалансовану участь жінок та чоловіків у процесі прийняття рішень
у сфері політики та громадського життя.
Прийнята Комітетом міністрів Ради Європи*

*Носібник з питань національних механізмів забезпечення рівності
між жінками та чоловіками і плани дій (за документами Ради Європи)*

Носібник з гендерного аналізу (Канада)

*Політика гендерної рівності Канадського агентства
міжнародного розвитку (CIDA)*

Канада відіграла роль лідера у здійсненні політики гендерної рівності у світі. Понад два десятиліття CIDA працює у напрямку всебічного залучення всіх людей на засадах рівності, незалежно від статі, до сталого розвитку їхніх громад і суспільств.

*Політика гендерної рівності
Канадського агентства міжнародного розвитку*

Декларація про рівноправність жінок та чоловіків

Прийнята Комітетом міністрів Ради Європи 16 листопада 1988 року

Держави — члени Ради Європи, нагадуючи про те, що рівноправність жінок та чоловіків належить до основних прав людини, і це право закріплене в якості основного в багатьох міжнародних документах, в яких ці права записані, і які забезпечуються національними конституціями і законами;

пам'ятаючи про свої зобов'язання — відповідно до Статуту Ради Європи — поважати ці основні права;

будучи переконаними, що людство може збагачуватись і розвиватись, лише якщо будуть враховуватись прагнення, інтереси і таланти представників кожної статі;

констатуючи, що в сучасному суспільстві між жінками та чоловіками існує нерівність *de jure* та *de facto*; усвідомлюючи той факт, що дискримінація за ознакою статі в політичній, економічній, соціальній, освітній, культурній та в багатьох інших сферах стає на перешкоді визнанню, використанню та здійсненню прав людини та основних свобод;

будучи переконаними в тому, що для досягнення справжньої рівноправності жінок та чоловіків слід проводити глобальну політику, і до цієї політики мають бути залучені органи влади, групи осіб та окремі особи:

- I. Підтверджують свої зобов'язання щодо принципу рівноправності жінок та чоловіків, який є основною умовою демократії та вимогою соціальної справедливості;
- II. Засуджують будь-які прояви переваги однієї статі над іншою, оскільки вони призводять до вкорінення ідеї про вищість або підлеглість однієї статі у відношенні до протилежної та виправдовують верховенство чи панування однієї статі над іншою;
- III. Висловлюють жаль з приводу недовикористання суспільством людських ресурсів, що є результатом ставлення та дій противників рівноправності статей;
- IV. Схвалюють діяльність, яка проводилась і проводиться на світовому, регіональному та національному рівнях з метою досягнення рівноправності жінок та чоловіків;
- V. Стверджують свої волевиявлення та зобов'язання:
 - а. продовжувати та розвивати політику, метою якої є досягнення справжньої рівноправності жінок та чоловіків в усіх сферах життя;
 - б. продовжувати роботу в рамках Ради Європи для досягнення справжньої рівноправності жінок та чоловіків;
 - в. сприяти усвідомленню вимог демократії та прав людини з огляду на рівноправність жінок та чоловіків;
- VI. Заявляють, що напрямки діяльності, які мають бути запроваджені для досягнення цієї мети, повинні надати жінці та чоловіку однакову правоздатність і однакові можливості реалізації їхньої правоздатності, а також розвивати індивідуальні здібності та таланти. В цих напрямках діяльності потрібно передбачити відповідні заходи — включаючи і тимчасові спеціальні заходи, які спрямовані на прискорення встановлення реальної рівноправності жінок та чоловіків, — зокрема, коли йдеться про:
 - а. захист особистих прав;
 - б. участь у політичному, економічному, соціальному та культурному житті;
 - в. доступ до державних посад усіх рівнів;
 - г. доступ до освіти і свободу у виборі початкової та подальшої загальноосвітньої і професійної підготовки;
 - ґ. права у подружньому житті;
 - д. викоренення насильства в сім'ї та суспільстві;
 - е. права та обов'язки по відношенню до дітей;
 - є. доступ до всіх професій, зайнятість роботою та заробітну плату;
 - ж. сприяння економічній незалежності;
 - з. доступ до інформації;
- VII. Підкреслюють те значення, яке відіграють для здійснення зазначених вище напрямків діяльності забезпечені належним чином інформування та освіта громадян, а також формування у них знань про несправедливість та згубні наслідки нерівноправності, нерівного ставлення та нерівних можливостей, так само як і необхідність постійно пильнувати з метою запобігання або виправлення будь-яких проявів або форм дискримінації за ознакою статі;
- VIII. Запросили держави — члени, які ще цього не здійснили, стати сторонами:
 - а. Протоколу № 7 до Конвенції про захист прав людини та основних свобод, а також Європейської соціальної хартії та Додаткового протоколу до неї;
 - б. Конвенції Організації Об'єднаних Націй про ліквідацію всіх форм дискримінації щодо жінок; та застосовувати Найробійські перспективні напрямки діяльності для покращання становища жінок, які було прийнято Світовою конференцією задля вивчення та оцінки результатів проголошеного Організацією Об'єднаних Націй десятиліття жінок: рівноправність, розвиток та мир (*Найробі, Кенія, 15—26 липня 1985 року*).

**Рекомендація Rec (2003)3 Комітету міністрів державам-членам
про збалансовану участь жінок та чоловіків у процесі прийняття рішень
у сфері політики та громадського життя**

Прийнята Комітетом міністрів Ради Європи 12 березня 2003 року

Комітет міністрів, згідно із статтею 15b Статуту Ради Європи,

Враховуючи той факт, що жінки складають понад половину населення та електорату держав-членів Ради Європи, але що в багатьох з них вони й надалі значною мірою недостатньо представлені на посадах, пов'язаних із прийняттям рішень в галузі політики та громадського життя;

Враховуючи також, що, незважаючи на суттєву рівність у правах, поділ влади та відповідальності між жінками та чоловіками та їхній доступ до економічних, соціальних та культурних ресурсів залишаються нерівномірними, й це відбувається внаслідок існування усталених традиційних уявлень про поділ ролей між статями;

Усвідомлюючи, що принципи функціонування виборчих систем та політичних органів, включаючи політичні партії, можуть перешкодити участі жінок у політичному та громадському житті;

Вважаючи, що збалансована участь жінок та чоловіків у процесі прийняття рішень в галузі політики та громадського життя є невід'ємною частиною прав людини та елементом соціальної справедливості, а також необхідною умовою для більш ефективного функціонування демократичного суспільства;

Вважаючи, що досягнення збалансованої участі жінок та чоловіків у процесі прийняття рішень в галузі політики та громадського життя спроможне не лише підвищити ефективність цього процесу та покращити якість рішень, що приймаються, завдяки перегляду першочергових завдань та врахуванню нових вимог, але й також покращити якість життя кожного;

Вважаючи, що збалансована участь жінок та чоловіків у процесі прийняття рішень в галузі політики та громадського життя необхідна для зміцнення та будівництва Європи, в основі якої лежать принципи рівності, соціальної злагоди, солідарності та додержання прав людини;

Нагадуючи про Декларацію, прийняту в рамках 2-го Самміту Ради Європи (жовтень 1997 року), в якій глави держав та урядів держав-членів Ради Європи підкреслили "важливість більш збалансованого представництва жінок та чоловіків в усіх секторах суспільства, включаючи галузь політики", та закликали "продовжувати зусилля, спрямовані на досягнення справжньої рівності можливостей жінок та чоловіків";

Враховуючи Конвенцію про захист прав людини та основних свобод (1950 рік), а також її Протоколи;

Враховуючи Європейську соціальну хартію (1961 рік), Переглянуту європейську соціальну хартію (1996 рік) та Додатковий протокол до Європейської соціальної хартії, що передбачає систему колективних скарг (1995 рік);

Враховуючи документи, прийняті в рамках Європейської конференції на рівні міністрів з прав людини, що відбулася в Римі в 2000 році;

Враховуючи наступні рекомендації Комітету міністрів державам-членам Ради Європи: Рекомендацію №R(85)2 про правовий захист від дискримінації за ознакою статі, Рекомендацію №R(96)5 про суміщення професійної діяльності з сімейним життям та Рекомендацію №R(98)14 про комплексний підхід до проблеми рівності між жінками та чоловіками;

Враховуючи наступні документи, прийняті Парламентською асамблеєю: Рекомендацію 1229(1994) про рівноправність жінок та чоловіків, Рекомендацію 1269(1995) про помітний прогрес, досягнутий в галузі прав жінок, починаючи з 1995 року, та Рекомендацію 1413(1999) про паритет у сфері політичної діяльності;

Враховуючи Загальну декларацію прав людини Організації Об'єднаних Націй та Міжнародний пакт про політичні та громадянські права;

Нагадуючи про Конвенцію ООН про ліквідацію всіх форм дискримінації щодо жінок (CEDAW, 1979), зокрема статті 7 та 8;

Нагадуючи також про зобов'язання, що містяться у Пекінській програмі дій та у Висновках, ухвалених на надзвичайній сесії Генеральної Асамблеї ООН, що відбулася в 2000 році (Пекін +5);

Вважаючи, що в інтересах демократії надалі не можна не визнавати компетентності, здібностей та творчих можливостей жінок, а також що, навпаки, слід брати до уваги гендерний чинник та залучати всіх жінок, незалежно від віку та переконань, до процесу прийняття рішень в галузі політики та громадського життя;

Усвідомлюючи те першочергове значення, яке Рада Європи надає зміцненню демократії та прав людини,

Рекомендує урядам держав-членів:

- I узяти на себе зобов'язання сприяти досягненню збалансованої участі жінок та чоловіків, публічно визнаючи той факт, що рівний поділ влади над прийняттям рішень між жінками та чоловіками сприяє зміцненню та розвитку демократії;
- II забезпечити додержання та сприяти принципу рівності громадянських та політичних прав жінок та чоловіків, включаючи право бути обраними та право вільно об'єднуватися в громадські організації;
- III переконатися в тому, що жінки та чоловіки мають можливість особисто здійснювати своє право голосування; у зв'язку з цим вжити усіх необхідних заходів з метою викоренення практики сімейного голосування;
- IV переглянути законодавство та практику для того, щоб стратегії та заходи, викладені в цій рекомендації, могли застосовуватися та вживатися;
- V усіляко заохочувати заходи, спрямовані, зокрема, на стимулювання та підтримання у жінках прагнення брати участь у процесі прийняття рішень в галузі політики та громадського життя;
- VI сформулювати цілі з досягнення збалансованої участі жінок та чоловіків у процесі прийняття рішень в галузі політики та громадського життя, а також визначити терміни їх реалізації;
- VII довести цю рекомендацію до відома зацікавлених політичних органів, а також громадських та приватних організацій, зокрема національних парламентів, органів місцевого самоврядування, політичних партій, адміністрацій, громадських та напівгромадських організацій, підприємств, профспілок, спілок підприємців та неурядових організацій;
- VIII забезпечити контроль за результатами, досягнутими в питанні збалансованої участі жінок та чоловіків у процесі прийняття рішень в галузі політики та громадського життя, а також їх оцінку; подавати на розгляд Кабінету міністрів регулярні звіти про вжиті заходи та про прогрес, досягнутий в цій галузі.

Додаток до Рекомендації Rec (2003)3

Згідно з цілями цієї рекомендації, збалансована участь жінок та чоловіків означає, що представництво кожної статі у складі органу, що приймає рішення, як в галузі політики, так і в громадському житті, повинно бути не нижчим 40%.

Виходячи з цього, урядам держав-членів пропонується розглянути такі заходи:

A. Законодавчі та адміністративні заходи

Держави-члени покликані:

1. передбачити можливість зміни їх конституції та/або законодавства, в тому числі вжиття позитивних заходів, з тим, щоби сприяти більш збалансованій участі жінок та чоловіків у процесі прийняття рішень в галузі політики та громадського життя;
2. вжити адміністративних заходів з тим, щоби мова, що вживається в офіційних колах, відображала збалансований поділ влади між жінками та чоловіками;
3. передбачити проведення законодавчих реформ, що мають за мету встановлення паритетних порогів – обов'язкової кількості жінок та чоловіків від загального числа кандидатів у списках на місцевих, регіональних, національних та наднаціональних виборах. У разі якщо мова ведеться про використання пропорційних списків, передбачити впровадження системи чергування кандидатів-чоловіків та кандидатів-жінок (один чоловік/одна жінка) у списках;
4. передбачити використання державного фінансування політичних партій, з метою спонукати їх до сприяння рівності між жінками та чоловіками;
5. у тому разі, якщо виборчі системи явно негативно впливають на політичне представництво жінок у виборчих органах, модифікувати або перебудувати ці системи з тим, щоби вони сприяли збалансованому представництву жінок та чоловіків;
6. передбачити вжиття відповідних законодавчих заходів з тим, щоби обмежити кількість мандатів та посад, що можуть закріплюватися за однією особою;
7. прийняти законодавство та/або вжити відповідних адміністративних заходів з метою покращання умов праці осіб, обраних на місцевих, регіональних, національних та наднаціональних виборах, з тим, щоби забезпечити більш демократичний доступ до виборних органів;

8. вжити відповідних законодавчих та/або адміністративних заходів з тим, щоби дозволити обраним представниками (жінкам та чоловікам) суміщати сімейне життя з виконанням своїх громадських обов'язків, та, зокрема, заохочувати парламенти та органи місцевого самоврядування робити усе потрібне для того, щоби розклад робочого дня та методи роботи обраних представників (жінок та чоловіків) не суперечили принципу суміщення професійної діяльності з сімейним життям;
9. передбачити вжиття відповідних законодавчих та/або адміністративних заходів, покликаних забезпечити збалансоване представництво жінок та чоловіків за міністерських або урядових призначень до державних комітетів;
10. пильнувати додержання збалансованого представництва жінок та чоловіків на постах та посадах, що призначаються урядом або іншими державними органами;
11. пильнувати, щоби процедури відбору кандидатів, а також висунення та призначення на високі керівні посади враховували гендерні аспекти та були транспарентними;
12. зробити все потрібне для того, щоби сфера державного управління слугувала взірцем, як у питанні забезпечення збалансованого представництва жінок та чоловіків на керівних посадах, так і надання рівних можливостей жінкам та чоловікам у просуванні по службі;
13. передбачити вжиття законодавчих та адміністративних заходів, що дозволяють забезпечити збалансований у гендерному плані склад усіх національних делегацій при міжнародних організаціях та форумах;
14. враховувати повною мірою принцип рівності жінок та чоловіків при призначеннях до міжнародних комітетів з переговорів та посередництва, зокрема в рамках мирних процесів та врегулювання конфліктів;
15. передбачити вжиття законодавчих та/або адміністративних заходів з тим, щоби спонукати роботодавців дозволяти особам, які беруть участь у процесах прийняття рішень в галузі політики та громадського життя, відлучатися з цією метою від своїх робочих місць та при цьому не наражатися на дисциплінарні санкції;
16. заснувати, а за необхідності підтримувати та зміцнювати національні механізми забезпечення рівності, діяльність яких спрямована, зокрема, на заохочення збалансованої участі жінок та чоловіків у політичній та громадській діяльності;
17. заохочувати парламенти всіх рівнів створювати парламентські комітети або комісії з прав людини та рівних можливостей, а також застосовувати комплексний підхід до проблеми рівності між жінками та чоловіками в їхній роботі.

В. Додаткові заходи

18. підтримувати, шляхом вжиття відповідних заходів, програми, спрямовані на заохочення збалансованої участі жінок та чоловіків у політичній діяльності та в процесі прийняття рішень з громадських питань, а також ті з них, що розробляються жіночими організаціями або будь-якими іншими організаціями, що ведуть боротьбу за рівність між статями;
19. передбачити створення банку даних про жінок, що виявляють бажання посісти пости, пов'язані з прийняттям рішень в галузі політичного та громадського життя;
20. підтримувати та заохочувати політичну діяльність жінок, сприяючи створенню мереж жінок, обраних на місцевому, регіональному, національному та міжнародному рівнях;
21. розробляти та надавати допомогу програмам “наставництва” (“*mentoring*”) або “опікунства” (“*work-shadowing*”), а також курсам із зміцнення впевненості в собі, розвитку лідерських якостей (“*leadership*”) та навчанню техніці спілкування із засобами масової інформації, призначеним для жінок, які виявили бажання взяти участь у процесі прийняття політичних та суспільних рішень;
22. підтримувати організацію навчання із використання засобів інформації та зв'язку для жінок-кандидатів на вибори та жінок-депутатів;
23. включити в шкільні програми навчальні елементи теоретичного та практичного характеру, що мають за мету привернути увагу молоді до питань рівності між жінками та чоловіками та підготувати їх до здійснення прав та обов'язків громадянина на демократичних засадах;
24. сприяти участі молоді, а особливо дівчат, у діяльності громадських організацій, таким чином дозволяючи їх набути досвід, знання та навички, які надалі вони зможуть використати при роботі в інституційному середовищі, а зокрема, в галузі політики;

25. заохочувати молодіжні організації до забезпечення збалансованого представництва жінок та чоловіків у процесі прийняття рішень в їхніх керівних органах;
26. сприяти ширшій участі національних та культурних меншин, а зокрема жінок, які належать до цих меншин, у процесах прийняття рішень на всіх рівнях;
27. інформувати політичні партії про стратегії, що застосовуються у різних країнах та мають за мету сприяти збалансованій участі жінок та чоловіків у виборних органах; заохочувати їх до застосування однієї або декількох з цих стратегій та до сприяння збалансованій участі жінок та чоловіків в їхніх керівних органах;
28. підтримувати програми, розроблені соціальними партнерами (організаціями роботодавців та працівників) та спрямовані на те, щоб підтримувати збалансоване представництво жінок та чоловіків на відповідальних та керівних посадах в їх власних структурах, а також в рамках колективних переговорів;
29. заохочувати підприємства та асоціації забезпечувати збалансоване представництво жінок та чоловіків у складі їхніх органів, відповідальних за прийняття рішень, особливо в тих випадках, коли ці підприємства або асоціації субсидуються державою з тим, щоб надавати комунальні послуги або здійснювати політику державних органів;
30. сприяти проведенню кампаній, що мають за мету привернути увагу громадськості до питання збалансованої участі жінок та чоловіків у процесах прийняття рішень в галузі політики та громадського життя, а також до важливості її забезпечення, що є необхідною умовою справжньої демократії;
31. сприяти організації інформаційних кампаній, що мають за мету заохочення поділу відповідальності між жінками та чоловіками в приватному секторі;
32. сприяти проведенню кампаній, призначених для окремих груп громадськості, зокрема політичного класу, соціальних партнерів та осіб, до функцій яких входить відбір та призначення керівників, відповідальних за прийняття рішень в галузі політики та громадського життя; ці кампанії повинні привернути увагу вищенаведених груп до важливості забезпечення збалансованого представництва жінок та чоловіків у цих галузях;
33. організувати інтерактивні семінари з питань гендерної рівності, призначені для осіб, які обіймають ключові посади в державі, керівників та високопосадових осіб, з метою допомогти їм усвідомити важливість збалансованої участі жінок та чоловіків на всіх рівнях процесу прийняття рішень;
34. надати підтримку неурядовим організаціям та дослідницьким центрам, що вивчають питання участі жінок у процесах прийняття рішень та вплив, який ця участь спроможна справляти на контекст цього процесу;
35. виходячи з опитувань громадської думки, провести аналіз розподілу голосів між жінками та чоловіками, з метою визначити тенденції голосування за тих чи інших;
36. сприяти проведенню досліджень про перешкоди, що перекривають жінкам доступ до постів, пов'язаних з прийняттям рішень на всіх рівнях у політичній та громадській сфері; опублікувати отримані підсумки;
37. сприяти проведенню досліджень щодо участі жінок у процесі прийняття рішень у соціальній сфері та в добровільних організаціях;
38. сприяти проведенню досліджень, окремо з кожної статі, щодо ролі, функцій, статусу та умов праці обраних представників (жінок та чоловіків) на всіх рівнях;
39. сприяти збалансованій участі жінок та чоловіків на постах, пов'язаних з прийняттям рішень у засобах масової інформації, включаючи органи управління, розроблення програм, навчання, підготовки, досліджень та регулювання;
40. підтримувати проведення підготовки та здійснення програм з привернення уваги студентів, які навчаються за спеціальністю “журналістика”, та працівників засобів масової інформації до питань рівності між жінками та чоловіками та до способів викоренення стереотипів поведінки та сприйняття, що дискримінують жінок;
41. заохочувати працівників засобів масової інформації до висвітлення на рівних засадах у ЗМІ жінок- та чоловіків-кандидатів, зокрема, в період виборів.

С. Моніторинг

Держави-члени покликані:

42. передбачити утворення незалежних органів, як наприклад, спостережний комітет за забезпеченням рівності або спеціальний незалежний посередницький орган, з метою здійснення контролю за політикою уряду у питаннях збалансованої участі жінок та чоловіків у політичній та громадській діяльності, або доручити виконання цього завдання національним механізмам забезпечення рівності;
43. передбачити визначення та використання показників, з метою здійснення контролю та оцінки збалансованої участі жінок та чоловіків у процесах прийняття рішень, на підставі міжнародних порівняльних даних, поданих за кожною статтю окремо;
44. передбачити використання наступних показників для оцінки результатів, досягнутих в галузі процесу прийняття рішень з питань політики та громадського життя:
 - I відсоткове співвідношення жінок та чоловіків, обраних до парламентів (наднаціональні/національні/ федеральні/регіональні) та до місцевих органів самоврядування від кожної політичної партії;
 - II відсоткове співвідношення жінок та чоловіків, обраних від кожної політичної партії до парламентів (наднаціональні/національні), порівняно з відсотковим співвідношенням кандидатів-жінок та кандидатів-чоловіків, висунених кожною політичною партією (коефіцієнт успіху);
 - III відсоткове співвідношення жінок та чоловіків у складі національних делегацій при асамблеях, що призначаються (як наприклад, Парламентська асамблея Ради Європи та Конгрес місцевих та регіональних влад Європи), а також при міжнародних організаціях та форумах;
 - IV відсоткове співвідношення жінок та чоловіків у складі національних, федеральних та регіональних урядів;
 - V кількість жінок- та чоловіків-міністрів /державних секретарів у різних галузях діяльності (міністерський портфель/міністерство) національних, федеральних та регіональних урядів держав-членів Ради Європи;
 - VI відсоткове співвідношення жінок- та чоловіків-високопосадовців та їх розподіл за галузями діяльності;
 - VII відсоткове співвідношення жінок- та чоловіків-суддів Верховного суду;
 - VIII відсоткове співвідношення жінок та чоловіків у складі органів, що призначаються урядом;
 - IX відсоткове співвідношення жінок та чоловіків у складі керівних органів політичних партій на національному рівні;
 - X відсоткове співвідношення жінок- та чоловіків-членів спілок підприємців, професійних спілок та синдикатів, а також відсоткове співвідношення жінок та чоловіків у складі їхніх керівних органів на національному рівні;
45. направляти щодва роки на розгляд їх парламентів звіти про вжиті заходи та досягнуті підсумки, виходячи з показників, викладених вище;
46. публікувати щодва роки та поширювати серед широкої громадськості звіти про вжиті заходи та досягнуті підсумки з питань участі жінок у процесах прийняття рішень;
47. публікувати та поширювати статистичні дані про кандидатів на політичні пости та про обраних представників, що розподіляються за категоріями статі, віку, фаху, сектора професійної діяльності (приватний/державний) та освіти;
48. заохочувати проведення регулярних аналізів “уявного” та “наявного” образу жінок та чоловіків у національних інформаційних програмах, особливо в період виборів.

ПОЯСНЮВАЛЬНА ЗАПИСКА

до Рекомендації Rec (2003)3 Комітету міністрів державам-членам
про збалансовану участь жінок та чоловіків у процесі прийняття рішень
у галузі політики та громадського життя

Прийнята Комітетом міністрів Ради Європи 12 березня 2003 року

I. Вступ

A. Історичний та правовий контекст

1. Принцип представництва закладено в основу сучасної демократії та полягає в тому, що представники, обрані народом, є виразниками спільних інтересів. У цьому контексті право бути представленим та право обирати свого представника /-цю стали загальними, основними та гарантуються конституцією. Проте виборче право, що поступово стало загальним, належало спочатку виключно чоловікам.
2. Надання права голосувати та права висувати свою кандидатуру на виборах було основною вимогою, сформульованою рухами за права жінок в XIX та першій половині XX століття. Наприкінці XIX – на початку XX століття жінки отримали право голосу лише в небагатьох країнах. Це право було їм гарантовано в інших європейських країнах після першої світової війни, а в деяких випадках – після другої світової війни або лише в 1970-80 р.
3. Незважаючи на формальну рівність жінок та чоловіків у правах, політична діяльність та процес прийняття рішень з суспільних питань й надалі залишаються сферами, де переважають чоловіки. Політичні пріоритети визначаються чоловіками, а політична культура й надалі є головним чином чоловічою. Певна низка чинників перекриває жінкам доступ до процесу прийняття рішень з політичних та суспільних питань:
 - ✓ той факт, що становище багатьох жінок у суспільстві заважає їм брати участь у політичному та громадському житті (моделі та цінності, що передаються різними складовими елементами суспільства, як, наприклад, сім'я, школа, засоби масової інформації);
 - ✓ культурний та ідеологічний чинники (традиційні уявлення про ролі жінки та чоловіка, що ведуть до гендерної ідеології та обумовлюють сподівання суспільства щодо особистості та сподівання особистості щодо неї);
 - ✓ чинники, пов'язані з організацією громадського життя (суспільний поділ праці, що залишає жінкам лише невеличке поле дії, структура ринку праці, недостатня підтримка сім'ї та її неспроможність відповідати потребам участі в житті суспільства).
4. Доступ жінок до представницьких органів залежить значною мірою від чинників, пов'язаних з концепцією та організацією власне політичної діяльності. Ритм та методи роботи, що асоціюються з політичною діяльністю, а також процедура та критерії відбору, що використовуються політичними партіями, можуть бути дуже несприятливими для жінок та сприяти їх виключенню. Існує тісний взаємозв'язок між виборчою системою та кількістю жінок, обраних до національних парламентів.
5. Загальна декларація прав людини є базовим документом Організації Об'єднаних Націй та однією з основних конвенцій з прав людини, ратифікованих протягом другої половини XX століття. Незважаючи на те, що в ній не обумовлюється принцип представництва, збалансованого в гендерному плані, у її вступній частині проголошується, в якості основного, право жінок та чоловіків на рівність, що має визнаватися та додержуватися громадянами та урядами всіх держав-членів.
6. У статті 21 Декларації передбачається, що кожен має право на участь в управлінні своєю країною, як особисто, так і через представників, обраних на вільних засадах. Крім того, в статті 7 заявляється, що усі без винятку особи рівні перед законом та мають право на правовий захист та захист від будь-яких форм дискримінації, що є порушенням Декларації. Ці основні принципи прав людини містяться також у Міжнародному пакті про громадянські та політичні права (PIDCP), що набрав чинності в 1976 році. Пакт передбачає, що жінки та чоловіки повинні мати рівні права та рівні можливості голосувати та бути обраними (стаття 25b).
7. Ані Декларація, ані PIDCP не зобов'язують держави сприяти рівності статей та забезпечувати рівну участь жінок та чоловіків в усіх сферах суспільства. Ці документи гарантують права,

правовий захист та захист від усіх наведених в них форм дискримінації для всіх осіб, незалежно від статі. Держава повинна забезпечити рівні можливості, але вона не повинна гарантувати результати. Визначення рівності між жінками та чоловіками як основного права людини було в середині ХХ століття прогресивним кроком, що випереджав свою епоху. Але цього де в чому було недостатньо.

8. Генеральна Асамблея ООН проголосила період з 1975 по 1985 рік Десятиліттям прав жінок. Конвенція ООН про ліквідацію усіх форм дискримінації щодо жінок (CEDAW) була відкрита для підписання в 1979 році. Вперше роль та відповідальність урядів за вжиття належних заходів, з метою гарантування жінкам рівної з чоловіками участі у політичному житті та в процесі прийняття рішень в галузі громадського життя, були закріплені в міжнародному документі. Численні країни, в тому числі деякі європейські країни, зробили застереження щодо певних статей цієї Конвенції. Проте жодна держава не зробила застережень щодо статті 7 про збалансоване представництво жінок та чоловіків в процесі прийняття рішень з питань політики та щодо статті 8 про рівні можливості жінок та чоловіків представляти їхні уряди на міжнародному рівні або брати участь у роботі міжнародних організацій.
9. Отже, з цього моменту держави зобов'язані забезпечити рівну участь жінок та чоловіків у процесі прийняття рішень з політичних та суспільних питань. Беручи до уваги той факт, що традиційне поняття рівних можливостей стало тлумачитися як вимога досягнення рівних результатів, держави відтепер зобов'язані гарантувати жінкам та чоловікам не лише рівність можливостей, а й рівність отриманих результатів. Іншими словами, держави повинні забезпечити рівне представництво жінок та чоловіків у процесі прийняття рішень.

В. Демократія: нові вимоги

10. Минуло понад двадцять п'ять років з того часу, як ООН проголосила Десятиліття жінок. Для більшості жінок у світі та, зокрема, в Європі відбулися значні зміни та було зроблено важливий крок уперед з тим, щоби гарантувати їм можливість скористатися своїми основними правами. На сьогодні жінки досягли більш високих рівнів освіченості та мають більш широкий доступ до ринку праці. В деяких країнах було вжито заходи, з метою дозволити жінкам та чоловікам суміщати їх професійну діяльність з сімейним життям. Як підсумок, зміни, що відбулися в статусі жінок, свідчать про те, що їхня слабка участь у процесі прийняття рішень з політичних та суспільних питань є дедалі більш необґрунтованою.
11. Водночас, демократичний принцип поділу законодавчої та виконавчої влади, а також незалежності судового апарату всередині держави й надалі стає предметом суперечок, оскільки він розглядається як занадто обмежувальний. Наразі демократична держава, навіть якщо вона проголошує народ джерелом влади, забезпечує проведення регулярних загальних виборів з додержанням принципу таємного голосування, верховенство права та захист прав людини, не завжди може розглядатися як гарант справжньої демократії. З часом виникли більш високі вимоги, що стосуються прозорості урядових рішень, гарантій права на доступ до офіційної інформації, розумного управління, незалежності посередників, котрі слідкують за розумним управлінням та використанням влади, що зобов'язує уряди звітувати за рішення, які приймаються, та здійснювану політику. Ці вимоги також стосуються проблеми паритетного поділу влади між жінками та чоловіками. Зобов'язання урядів, що враховують ці нові концепції та параметри демократії, були підтвержені в деклараціях, прийнятих в рамках європейських конференцій на найвищому рівні, як, наприклад, Друга зустріч глав держав та урядів держав-членів Ради Європи, що відбулася в Страсбурзі в 1997 році, 4-а Європейська конференція міністрів з питань рівності між жінками та чоловіками, що відбулася в Стамбулі в 1997 році, та Європейська конференція міністрів з прав людини, що відбулася в Римі в 2000 році.
12. Статистичні дані про присутність жінок на ринку праці та в процесі прийняття рішень з питань політичного та громадського життя часто є показниками того рівня, якого досягла країна в галузі рівності між жінками та чоловіками. У демократичній державі, зібрані з кожної статі окремо статистичні дані про участь у процесі прийняття рішень з питань політики та соціального життя дозволяють визначати, яку роль відіграють жінки в суспільстві, а також у яких галузях та якою мірою влада поділена між жінками та чоловіками.

Доведено, що представництво жінок у законодавчому органі повинно досягти критичної маси в 30% для того, щоби вони дійсно могли впливати на рішення, які ним приймаються.

С. Витоки рекомендації: діяльність Ради Європи

13. З метою сприяти зміцненню справжньої демократії та додержанню прав людини в державах-членах, Рада Європи зробила одним із своїх першочергових завдань у питаннях рівності між жінками та чоловіками забезпечення збалансованої участі двох статей у процесі прийняття рішень з політичних та суспільних питань.
14. Протягом тривалого часу Рада Європи звертає особливу увагу на питання рівності та демократії. Поняття паритетної демократії було вперше розглянуто в рамках семінару “Паритетна демократія – 40 років діяльності Ради Європи” (Страсбург, 6 - 7 листопада 1989 року). Услід за цим семінаром група фахівців підготувала доповідь про паритетну демократію, що опублікована на початку 1995 року. Крім пояснення поняття паритетної демократії, доповідь містить пропозиції стосовно стратегічних директив, спрямованих на те, щоб дозволити жінкам стати повноцінними та активними членами суспільства, користуючись тими самими правами, що й чоловіки, та поділяючи відповідальність. Ці стратегічні директиви передбачають також запровадження паритетних порогів та вимірюваних цілей, що застосовуються до різних державних органів та політичних партій.
15. Участь жінок у процесі прийняття політичних рішень стала предметом численних обговорень між міністрами європейських держав, відповідальними за питання рівності жінок та чоловіків. Так, темою першої конференції міністрів (Страсбург, 4 березня 1986 року) стала “Участь жінок у політичній діяльності – політика та стратегії, спрямовані на досягнення рівності в процесі прийняття рішень”. Один з документів, прийнятих в ході другої конференції міністрів (Відень, 4 та 5 липня 1989 року), стосувався питання “Політичних стратегій, спрямованих на досягнення ефективної рівності жінок та чоловіків”. У рамках 4-ої конференції (Стамбул, 13 та 14 листопада 1997 року) міністри прийняли Декларацію про рівність жінок та чоловіків як основний критерій демократії, а також багатопланові стратегії, спрямовані на забезпечення збалансованого представництва жінок та чоловіків в усіх галузях громадського життя, включаючи політичну діяльність.
16. Прийняття Стамбульської декларації стало вирішальною віхою на шляху до визнання європейськими суспільствами важливості збалансованого представництва жінок та чоловіків для зміцнення демократії, забезпечення соціальної рівності та транспарентності державного управління. Розроблення цієї рекомендації є логічним продовженням Стамбульської конференції. Крім того, впродовж останніх років Парламентська асамблея Ради Європи неодноразово закликала Комітет міністрів до її прийняття. Нещодавно, Європейська конференція міністрів з прав людини, що відбулася в Римі в 2000 році, висловила свою стурбованість з причини нерівності, що й надалі існує між чоловіками та жінками, але водночас й задоволення підсумками діяльності, що проводиться Радою Європи, з метою згладжування цієї нерівності.

II. Коментарі до рекомендації

А. Вступна частина

17. У вступній частині наводяться основні міжнародні конвенції та рекомендації, що стосуються питання рівноправності жінок та чоловіків у процесі прийняття рішень у галузі політики та громадського життя, а також декларації та міжнародні зобов'язання урядів держав-членів Ради Європи.
Незважаючи на суттєву рівність у правах та той факт, що жінки складають понад половину населення Європи, вони й надалі недостатньо представлені у процесі прийняття рішень в галузі політики та громадського життя. Уряди держав-членів визнали та неодноразово заявляли, що поділ влади між жінками та чоловіками є необхідною умовою для побудови справжньої демократії, а також для кращого функціонування демократичного суспільства. Про це нагадується у вступній частині. Тут також підкреслюється, що збалансована участь двох статей корисна як для суспільства, так і для демократії.
18. У вступній частині також зроблено посилання на процес побудови єдиної та демократичної Європи, в якому сьогодні беруть участь як нові, так і старі держави-члени Ради Європи. Задля того, щоб бути по-справжньому демократичним та сприяти захистові та забезпеченню прав людини, цей процес повинен, не шкодуючи сил, боротися за досягнення збалансованої участі жінок та чоловіків у прийнятті рішень у галузі політики та громадського життя. Й немає нічого дивного у тому, що Комітет міністрів Ради Європи, батьківщина прав людини та демократії, заохочує держави-члени робити усе необхідне для досягнення цієї збалансованої участі, що також є складовою частиною демократичних реформ, що здійснюються в багатьох країнах.

В. Коментарі до основних положень рекомендації

Пункт I

19. Уряди відіграють ключову роль у забезпечення збалансованої участі жінок та чоловіків у процесі прийняття рішень у галузі політики та громадського життя. У зв'язку з ратифікацією Конвенції з прав людини та прийняттям різних рекомендацій, що наводяться у вступній частині, вони взяли на себе зобов'язання боротися за досягнення рівності між жінками та чоловіками та зміцнення справжньої демократії в своїх державах. Заявляючи публічно про взяті зобов'язання, уряди підтверджують та зазначають свої обов'язки у цьому питанні. Така заява здатна впливати на інші сектори суспільства, як, наприклад, політичні партії або урядові органи, та нагадувати їм про їхні обов'язки. У цьому плані уряди можуть відігравати важливу роль, стаючи прикладом для наслідування. Міністри держав-учасниць 4-ої Європейської конференції міністрів з питань рівності, організованої в Стамбулі в 1997 році, заявили, що основною метою є побудова такої демократії, за якої чоловіки та жінки будуть рівними; досягти такої мети можна, розробляючи специфічні багатопланові стратегії, що застосовуються як до політичної, так і суспільної сфер. З метою інформування та привернення уваги громадської думки до цієї проблеми, міністри вирішили підготувати політичну декларацію, в якій пояснювалося б, яким чином справедливий поділ влади над прийняттям рішень між жінками та чоловіками сприяє зміцненню та розвитку демократії, а також ставилася б мета досягти збалансованої участі жінок та чоловіків.
20. Приймаючи цю рекомендацію на національному рівні, дуже важливо, щоб кожен уряд взяв на себе публічно зобов'язання сприяти досягненню рівного поділу влади над прийняттям рішень між жінками та чоловіками.

Пункти II та III

21. Право голосувати та право брати участь в управлінні країною, а також займатися політичною діяльністю відносяться до основних прав людини та є основними критеріями демократії. Це також стосується і права вільно об'єднуватися у громадські організації. Як і всі права людини, ці права є правами кожного. Вони гарантуються Міжнародним пактом про громадянські та політичні права, Європейською конвенцією про захист прав людини та Загальною декларацією прав людини Організації Об'єднаних Націй. Держави-члени конвенцій та Декларації не лише взяли на себе зобов'язання додержуватися цих прав та гарантувати їх усім без винятку громадянам, а й пильнувати, щоб жінки та чоловіки користувалися ними на рівних засадах.
22. Відмічені нещодавно в Європі випадки так званого "сімейного голосування" є серйозним порушенням цих прав. Мова йде про сімейне голосування, коли чоловік супроводжує свою родичку в кабінку для голосування, або коли в кабінку для голосування входить уся родина, або коли чоловік голосує за своїх родичок за довіреністю. Схожі культурні традиції та переконання, що є спадщиною минулого, заважають жінкам, наприклад, тим, які належать до певних національних меншин, здійснювати їхні громадянські та політичні права, такі, як право голосу. Можна припустити, що ці упередження та традиції також заважають жінкам брати участь у політичній діяльності в їхній країні. Тому дуже важливо, щоби уряди вжили заходів для вирішення цієї проблеми, а також щоби вони захищали та забезпечували право жінок на участь у політичній та громадській діяльності, включаючи право голосувати, бути обраною та право об'єднуватися в громадські організації. Інформування окремих груп населення та привернення їхньої уваги до цієї проблеми є важливими засобами нарівні з заходами, запропонованими в нижченаведених пунктах. Пекінська програма дій висловлює ту саму точку зору на це порушення прав жінок.

Пункт IV

23. Перегляд національного законодавства та практики є важливою попередньою умовою для застосування рекомендації. Мова йде не лише про прийняття урядами законодавчих норм та опублікування політичних декларацій. Забезпечення збалансованої участі жінок та чоловіків у прийнятті рішень з політичних та суспільних питань потребує розроблення та прийняття узгоджених стратегій, а також здійснення урядом та іншими активними учасниками спільних та транспарентних дій. Потрібно, щоби різні учасники, яких безпосередньо стосується проблема недостатнього представництва жінок у процесі прийняття рішень: механізми забезпечення рівності, неурядові організації, дослідницькі, особи, які обіймають політичні пости на місцевому, регіональному, національному та наднаціональному рівнях, здійснювали спільну та узгоджену діяльність.

Пункт V

24. Різні проекти та тимчасові спеціальні заходи, вжиті державами-членами Ради Європи, з метою сприяти рівному представництву статей на постах, пов'язаних з прийняттям рішень, мали велике значення. Деякі з них були описані в звіті Ради Європи про позитивні дії в галузі рівності між жінками та чоловіками, а також у доповіді професора Елісон Е. Вудвард. Пункт V містить рекомендацію загального характеру урядам держав-членів підтримати вжиття спеціальних заходів у

цій галузі. Розділ 3 посібника із забезпечення збалансованого у гендерному плані процесу прийняття рішень наводить приклади таких заходів та закликає уряди до їх прийняття, так само як і до прийняття інших заходів, що розцінюються як корисні. Розділ В цієї рекомендації також містить декілька заходів такого характеру.

Пункт VI

25. Визначення цілей та термінів їх досягнення важливо як в галузі державної служби, так і політичних призначень на пости, пов'язані з прийняттям рішень. Досвід свідчить, що визначення цілей та завдань, а також встановлення термінів їх виконання є важливими інструментами, потрібними для гарантування результатів та здійснення оцінки політики, що проводиться. Це може також свідчити про бажання урядів досягти рівності між жінками та чоловіками у тому, що стосується процесу прийняття рішень.
26. Більшість органів, що призначаються, перебуває у сфері впливу урядів. Це консультативні ради, ради державних органів, комісії та комітети, члени яких призначаються або делегуються. Тривалий час недостатньо представлені в цих органах жінки мали незначний вплив на рішення, що ними приймалися. Деякі країни визначили конкретні завдання з тим, щоби досягти збалансованої участі жінок та чоловіків в органах, що призначаються. Виходячи з реального співвідношення постів, що обіймаються відповідно жінками та чоловіками, та враховуючи завдання, поставлені урядами для виправлення ситуації, що склалася, потрібен певний час для того, щоб поступово реалізувати окреслені цілі. Британський уряд, наприклад, вживає заходів, спрямованих на те, щоб збільшити представництво жінок у радах державних органів. Наразі жінки обіймають 34% з наявних 30 000 державних постів. Передбачається, що до кінця 2005 року цей показник зросте до 45-50% (для додаткової інформації див. додаток I).
27. Деякі держави намагаються збільшити кількість жінок, які обіймають державні посади на національному рівні, шляхом розроблення та використання системи цільових завдань (див. приклад, наведений у додатку II).

Пункт VII

28. Хоча урядам і відведена першочергова роль у сприянні рівності між жінками та чоловіками в процесі прийняття рішень з політичних та суспільних питань, ця проблема стосується безпосередньо й інших учасників. Як зазначається в рекомендації, національні парламенти, органи місцевого самоврядування, політичні партії, адміністрації, громадські та напівгромадські організації, підприємства, профспілки, спілки підприємців та неурядові організації повинні відігравати ключову роль у цьому питанні, беручи на себе певну відповідальність. Ось чому дуже важливо, щоб рекомендація доводилася до відома усіх зацікавлених суспільних груп (див. з цього приводу розділ С додатка до рекомендації, а зокрема ту його частину, в якій розглядаються показники). У рекомендації наводяться лише деякі найважливіші органи, але їхній список не є завершеним та може бути розширений.

Пункт VIII

29. Здійснення контролю (моніторингу) за застосуванням рекомендації має велике значення, та уряди повинні відігравати у цьому питанні визначальну роль. Забезпечення контролю за застосуванням статистичних даних передбачає надання урядами статистичних даних про представництво відповідно жінок та чоловіків на постах, пов'язаних з прийняттям рішень, а також оцінку результатів, досягнутих на національному рівні, виходячи з пропозицій, що містяться у цій рекомендації. У розділі С наводиться список показників, що дозволяють конкретно оцінити зміни, що відбулися.
30. Країни, що ратифікували Конвенцію ООН про ліквідацію усіх форм дискримінації щодо жінок (CEDAW) або приєдналися до неї, відповідальні за втілення в життя її положень. Вони також повинні подавати на розгляд, щонайменше кожні чотири роки, звіт про вжиті на національному рівні заходи відповідно до зобов'язань, що випливають з договору, зокрема, заходи із забезпечення рівного доступу жінок та чоловіків до політичної та громадської діяльності, а також рівності їх можливостей у цій галузі, включаючи право обирати та бути обраною /-им.
31. У ході 4-ої Європейської конференції міністрів з питань рівності між жінками і чоловіками (Стамбул, 1997 рік), міністри визнали за необхідне розробити низку багатопланових стратегій, спрямованих на забезпечення рівності жінок та чоловіків у політичній та громадській діяльності. На Керівний комітет Ради Європи з питань рівності між жінками та чоловіками (CDEG) було покладено завдання з проведення досліджень та збирання інформації в державах-членах з питань, що стосуються реальної ситуації щодо кожної статі. Так, наприклад, він регулярно актуалізує документ, що містить статистичні дані про кількість жінок, які обіймають урядові пости, про відсоток жінок, обраних на національному, регіональному та місцевому рівні, а також про заходи, що вживаються з метою сприяння участі жінок у політичній діяльності. CDEG підпорядковується безпосередньо Комітетові міністрів та відіграє першорядну роль у поширенні інформації та статистичних даних, в тому числі через Інтернет.

III. Додаток до рекомендації

Вступ

32. Ця рекомендація визначає збалансовану участь жінок та чоловіків у прийнятті рішень у сфері політики та громадського життя як представництво кожної зі статей у будь-якому органі з прийняття рішень, що дорівнює, щонайменше, 40%.

Сорокавідсотковий поріг встановлено відповідно до Резолюції Європейського парламенту від 18 січня 2001 року про збалансовану участь жінок та чоловіків у прийнятті рішень.

33. Те, що сфери політичної та громадської діяльності взаємопов'язані та взаємозалежні, не викликає сумнівів. Рішення, що приймаються в них, стосуються безпосередньо життя окремих осіб та груп, які є складовими елементами суспільства, й тому, в силу їх характеру, можуть мати негайні або довгострокові результати для територіальних одиниць, груп та окремих осіб. Оскільки інфраструктура управління громадськими справами спирається на сферу прийняття рішень з політичних та суспільних питань, дуже важливо, щоб проблеми та інтереси жінок були тут повною мірою представлені. Участь жінок та чоловіків у прийнятті рішень у галузі політики та громадського життя розглядається відтепер як показник рівня демократичності суспільства. За останні роки, в деяких державах-членах Ради Європи, досягнуто скоріш скромних результатів у тому, що стосується збільшення кількості жінок, які беруть участь у політичній діяльності. На жаль, така сама ситуація складається в галузі громадської діяльності, за винятком лише деяких європейських країн. Проте посилення ролі міжнародних та наднаціональних організацій та парламентів порівняно з державними органами влади зміцнило на національному рівні роль та вплив громадського сектора. Отже, дуже важливо розглядати питання про участь жінок у прийнятті рішень у галузі політики та про участь жінок у процесі прийняття рішень у галузі громадського життя водночас.

34. Згідно з цілями цієї рекомендації, прийняття рішень з питань політики та громадського життя визначається як обов'язок, що покладається на осіб (які діяли індивідуально або як члени певної структури), обраних або призначених на політичний чи державний пост. Особи, які приймають рішення з політичних питань, можуть обіймати урядові пости або консультативні посади в уряді та обираються на всіх рівнях влади. До цієї групи входять також керівники політичних партій. До осіб, які приймали рішення в галузі громадського життя, відносяться члени уряду та високопосадові чиновники, представники судової влади та дипломати найвищого рангу, високі відповідальні працівники державної служби, особи, які обіймають певні посади в заснованих урядом комісіях, а також особи, призначені урядом для розгляду різних специфічних питань державної політики. До цієї групи також відносяться особи, які обіймають високі відповідальні посади на підприємствах та організаціях соціальної сфери, профспілок та спілок підприємців.

A. Законодавчі та адміністративні заходи

У цьому розділі на розгляд урядів подається низка пропозицій, спрямованих на досягнення основної мети рекомендації. Їх список далеко не повний та охоплює різноманітні галузі, як, наприклад, вживання мови, що враховує гендерний чинник, фінансування політичних партій, умови праці обраних представників, державні призначення, механізми забезпечення рівності, освіта. Дослідження, що проводяться на національному рівні, також мають велике значення, оскільки вони дозволяють окреслити масштаби проблеми в кожній країні та допомагають визначити керівні лінії в тому, що стосується правових та адміністративних заходів, яких держави покликані вжити.

Пункт 1

35. Пункт 1 містить положення загального характеру, що стосуються законодавства, включаючи позитивні дії. Дуже важливо, щоб законодавство дозволяло вживати позитивних заходів у різних секторах суспільства, оскільки це може прямо вплинути на забезпечення збалансованої участі статей у громадській та політичній діяльності. Таке законодавство повинно містити положення, що передбачали б застосування комплексного підходу до проблеми рівності між жінками та чоловіками на політичному рівні, а також вжиття заходів позитивного характеру, що мають за мету гарантувати справжню рівність між жінками та чоловіками.

36. В багатьох європейських країнах рівність між жінками та чоловіками є основним правом людини, закріпленим в конституції. Незначною мірою це вплинуло на рівний поділ влади над прийняттям рішень між жінками та чоловіками. У двох європейських країнах, у Бельгії та Франції, діє закон, що зобов'язує політичні партії додержуватися принципу рівності між жінками та чоловіками при складанні їх списків кандидатів (див. додаток III).

37. Приклад Франції є особливо цікавим тому, що він стосується конституційної реформи. Реформа конституції, здійснена в 1999 році, дозволяє парламенту вживати заходів позитивного характеру, не побоюючись, як в 1982 році, несхвалення Конституційною радою.
38. Цей приклад має спонукати уряди розглянути можливість зміни законодавства та/або конституції, з метою сприяти більш збалансованому представництву жінок та чоловіків у виборних органах.

Пункт 2

39. Мова, що має сильну символічність, не повинна відзначатися засиллям конструкцій чоловічого роду. Мова повинна використовувати нейтральні з точки зору статі/роду вирази (наприклад, “особа”) або посилалися на обидві статі (“громадянин”, “громадянка”). Комітет міністрів Ради Європи прийняв в 1990 році Рекомендацію №R(90)4 державам-членам про боротьбу з дискримінаційними тенденціями в мові. Значний прогрес у цій галузі помітний, якщо порівнювати Європейську конвенцію з прав людини (CEDH) та Хартію основних прав Європейського союзу. Систематичне використання форм чоловічого роду в CEDH змінено в Хартії на вживання форм чоловічого та жіночого роду.
40. У Франції прем’єр-міністр опублікував циркуляр від 8 березня 1998 року, що закликає міністрів “вживати найменування жіночого роду професій, посад, звань, титулів”. В 1993 році швейцарський уряд прийняв рішення про те, щоби в органах державного управління вживали мову без забарвлення, що дискримінує жінок. Що стосується німецької мови, відомство канцлера розробило у цій царині спеціальний посібник “*Leitfaden zur sprachlichen Gleichbehandlung in Deutschen*” (Берн, 1996 рік). В Австрії, починаючи з 2001 року, між міністрами досягнуто домовленості щодо вживання мови, що враховує гендерний чинник. У Німеччині, згідно з федеральним законом про рівність (набрав чинності 5 грудня 2001 року), існує обов’язок урахувувати гендерні аспекти мови при складанні законодавчих документів та в офіційному листуванні.

Пункт 3

41. Термін “паритетний поріг” таким чином визначається у заключній доповіді Групи фахівців з питань рівності та демократії: “положення закону / статутне положення, що стосується принципу паритету та полягає у встановленні паритетного порогу, тобто відсоткового показника мінімального представництва кожної зі статей (наприклад, 40%), що вимагається у складі консультативних державних органів (рад, комітетів, робочих груп тощо), виборних органів, а в деяких випадках у складі судів присяжних (або інших судових органів), а також в структурах політичних партій, профспілок та органів, відповідальних за прийняття рішень у засобах масової інформації”.
42. Законодавча реформа повинна стосуватися виборчого права та поширюватися на місцеві, регіональні, національні та наднаціональні вибори. Така реформа передбачає зміну законів з тим, щоби досягти збалансованої участі жінок та чоловіків та гарантувати справжню демократію. У тому, що стосується списків кандидатів, метою є не стільки надання 40% місць представникам кожної статі, скільки забезпечення того, щоби щонайменше 40% жінок та 40% чоловіків були обрані. Під терміном “система чергування” слід розуміти чергування кандидатів-чоловіків та кандидатів-жінок у списках кандидатів. У тих країнах, в яких виборча система дозволяє викреслювати прізвища з списку кандидатів, потрібно знайти інше вирішення проблеми. Конвенція про ліквідацію усіх форм дискримінації щодо жінок передбачає вжиття специфічних заходів, в тому числі законодавчих, з тим, щоби прискорити досягнення фактичної рівності. Ці заходи можуть вживатися як до збалансованої участі жінок та чоловіків у процесі прийняття рішень з політичних питань, відповідно до статті 7 Конвенції, так і щодо інших галузей, що охоплюються Конвенцією.

Пункт 4

43. Цей пункт стосується питання фінансової підтримки, що надається державою політичним партіям, з метою сприяти досягненню рівності між жінками та чоловіками в їх структурах. В одних державах для цього потрібно вжити законодавчих заходів, тоді як в інших буде достатньо адміністративних заходів. Потрібні для цього кошти будуть або відраховані із статті державного бюджету, що призначається для здійснення діяльності з забезпечення рівності між жінками та чоловіками, або взяті із спеціального фонду, утвореного з цієї метою. Розмір фінансової допомоги, що надається політичним партіям, відрізняється в залежності від країни. У деяких країнах (наприклад, у Німеччині, Швеції або Швейцарії) така допомога не може надаватися. У тих випадках, коли це можливо, держави повинні передбачити надання фінансової підтримки або політичним партіям, або жінкам – членам цих партій.
44. Політичні партії різних країн найімовірніше використовуватимуть ці кошти по-різному. Вони можуть використовувати їх для фінансування навчальних програм, програм з розвитку лідерських якостей або заохочення жінок до участі в політичній діяльності (див. також різні заходи, запропоновані в пунктах 20, 21 та 22). Дедалі очевидним стає той факт, що більшості політичних партій, якщо навіть не всім, бракує фінансових коштів для здійснення такої діяльності. Ось чому надання грошової допомоги для проведення роботи із забезпечення рівності між жінками та чоловіками є важливим заходом, який держави покликані вжити.

45. Приклад стимулювання політичних партій шляхом надання державної фінансової допомоги пропонує нам Франція. Закон від 6 червня 2000 року про рівний доступ жінок та чоловіків до виборчих мандатів і виборних посад містить положення про фінансові санкції щодо партій, які не забезпечують 50%-го представництва кожної зі статей у їхніх списках кандидатів.
46. У тих випадках, коли за виборів до законодавчих органів виборча система (одномандатна мажоритарна з голосуванням у два тури) не дозволяє забезпечити рівного співвідношення кандидатів обох статей по кожному виборчому органу, закон передбачає скорочення розміру державної фінансової допомоги, що надається партії, якщо різниця у кількості кандидатів кожної статі перевищує 2% від загальної кількості кандидатів. Так, на партію, що надає 49% місць жінкам та 51% — чоловікам, не накладатимуть санкції.
47. Проте скорочення розміру фінансової допомоги не може перевищувати 50% від суми першої частини наданих коштів. Наприклад, якщо партія висунула в якості кандидатів на виборах лише 45% жінок, різниця буде становити 10% (45/55), а розмір наданої їй державної допомоги буде скорочено на 5%. Цей механізм накладання санкцій дозволяє позбавитися наслідків граничного скорочення розміру державних асигнувань. Крім того, він гарантує отримання мінімум 50% від загальної суми передбаченої державної допомоги в якості першого платежу. Скорочення розміру фінансової допомоги, що надається одній партії, жодним чином не відобразиться на розмірі фінансової допомоги, що надається іншим партіям, оскільки мова йде не про систему заохочення партій, що додержуються принципу паритету, а про систему санкцій, що застосовуються щодо тих партій, які його порушують.

Пункт 5

48. У пункті 5 зазначається, що в результаті проведення досліджень та збирання статистичних даних виявлено, що в країнах, де функціонує система пропорційного представництва, жінкам, як правило, значно легше досягти кращого представництва у політичних органах. За останні три десятиліття в країнах з пропорційною виборчою системою представництво жінок помітно зросло, тоді як в країнах з мажоритарною виборчою системою воно зазнало лише незначних змін. Це явище пояснюється головним чином тим, що за одномандатної мажоритарної виборчої системи посада, яку обіймає кандидат, є визначальним чинником при виборі кандидата. Оскільки наразі більшість кандидатів, які висувуються на другий термін, є чоловіками, важко домогтися того, щоб вони зняли свою кандидатуру на користь кандидата-жінки. Досягти цього легше у тих випадках, коли голосування відбувається за партійними списками, оскільки кожна партія може претендувати на декілька мандатів у виборчому окрузі. Таким чином, виборча система здатна впливати на структуру вибору партій.
49. Географічний чинник, а саме розміри території, на якій відбуваються вибори, може змінити усталене уявлення про те, що збалансованого представництва легше досягти за пропорційної системи, ніж за мажоритарної. Пропорційна виборча система, властива для виборів на місцевому рівні, що проводяться на невеликій за площею території, може виявитися так само несприятливою для жіночого представництва, як і одномандатна мажоритарна система. Як приклад, можна навести вибори до законодавчих органів у Франції в 1986 році, які проходили на рівні департаменту з використанням пропорційної системи представництва. Хоча кількість жінок-кандидаток зросла (24,7% порівняно з 11,9% на виборах 1981 року), відсоток обраних жінок залишився достатньо низьким (5,9% порівняно з 5,3% в 1981 році). Виборці віддали перевагу на місцевому рівні особам, які висунули свої кандидатури на другий термін та обіймали на той час водночас декілька посад (наприклад, депутат-мер, депутат-генеральний радник). У цих умовах керівникам партій значно важче домогтися обрання жінок “без посад”, ніж на виборах, що проходять на національному рівні (як наприклад, вибори в Європейський парламент). Внесення будь-яких змін у цій царині має спиратися на попередні дослідження, що проводяться на національному рівні.

Пункт 6

50. У деяких європейських країнах участь у політичній діяльності перетворюється на “професію”. Це означає, що невелика кількість політиків, які володіють практично монополією, перекриває доступ іншим особам, а зокрема жінкам, до відповідальних постів. Вони мають іноді по два, три політичних мандати. Ці “професійні працівники” політики можуть виконувати водночас повноваження мера, депутата або члена уряду.
51. Той факт, що деякі особи можуть посісти водночас декілька постів, заважає оновленню політичного класу та часто стає перешкодою для забезпечення збалансованого представництва жінок та чоловіків у процесі прийняття рішень з політичних та суспільних питань. Крім того, щодня стає очевидно, що така практика несумісна з розвитком демократії, оскільки здатність однієї особи представляти інтереси такої значної за своїми розмірами суспільної групи має свої межі. Сучасна демократія потребує участі якнайбільшої кількості громадян у процесі прийняття рішень з питань політики та громадського життя. Обмеження у набутті мандатів створюють автоматично нові можливості для участі, зокрема, жінок.

52. Виходячи з цього, уряди покликані вивчити питання про те, які законодавчі заходи стануть найбільш належними в цій царині; разом з цим вони можуть спиратися на дослідження про ситуацію, що склалася в їхній країні. Міністри, які взяли участь в 4-ій Конференції міністрів (Стамбул, 1997 рік) дійшли згоди з цієї проблеми та закликали політичні партії розглянути можливість вжиття відповідних заходів. Дуже важливо, щоби уряди з усією серйозністю поставилися до прийняття законодавчих обмежень, якщо такі вбачатимуться за необхідні.

Пункт 7

53. Мова йде про статтю загального характеру, що підкреслювала б необхідність покращити умови праці осіб, обраних на місцевому, регіональному, національному та наднаціональному рівнях. Незважаючи на те, що особи, обрані на наднаціональному рівні, прямо не впливають на внутрішні справи держави, вони можуть запропонувати заходи для вжиття на місцевому, регіональному та національному рівні. Навіть якщо політична діяльність їй забирає, як правило, багато часу, платня, яку отримують обрані представники, є достатньо високою. Проте в багатьох випадках політична діяльність, особливо на місцевому рівні, є скоріш роботою на громадських засадах, ніж оплачуваною працею, й це незважаючи на те, що вона часто розглядається як перший та важливий етап на шляху до політичної діяльності на національному рівні. Таким чином, слід було б передбачити належну винагороду за роботу, що здійснюється в галузі політики на місцевому рівні, можливо, через систему відповідних грошових виплат або через посилення нефінансової підтримки, що надається відповідальним політичним працівникам на місцевому рівні.

54. Уряди покликані розглянути можливість вжиття відповідних законодавчих заходів з тим, щоби умови праці в галузі політики більшою мірою відповідали умовам, що переважають на ринку праці, за винятком того, що стосується обмеження робочого часу. До цього слід віднести, наприклад, питання оплати праці, зміни розкладу засідань, права на пенсійне забезпечення, на відпустку по догляду за дитиною, про створення структур публічної служби (наприклад, дитячого садка). Завдяки таким заходам, як чоловіки, так і жінки могли б стверджувати, що з приходом у політику вони зробили правильний вибір.

Пункт 8

55. Особи, які мають сімейні обов'язки, часто не зважаються увійти до сфери прийняття рішень з політичних та суспільних питань з причини негативних наслідків, які цей вибір може мати для їхніх умов праці. Вони можуть бути вимушені змінити місце проживання, залишити роботу, без впевненості знайти таку саму пізніше, вони також можуть позбутися права на пенсійне забезпечення протягом трьох-чотирьох років. Крім того, парламентарії не завжди мають право на відпустку по догляду за дитиною або право на сімейну допомогу. Оскільки жінки в суспільстві посідають, як правило, більш низьке становище та беруть на себе практично усі сімейні обов'язки, за відсутності чітких законів, статусу виборних представників, різного роду допоміжних служб (як наприклад, дитячий садок) їм буде значно важче, ніж чоловікам, погодитися посісти політичні пости.

56. Крім того, чоловіки-політики зможуть також скористатися зміною статусу та умов праці виборних представників та приведенням їх у відповідність з вимогами сучасного життя. Передбачені в цьому випадку заходи повинні включати, наприклад, надання права як жінкам, так і чоловікам на відпустку по догляду за дитиною, водночас це право повинно надаватися їм на рівних засадах та допускати прийняття гнучкого графіка роботи з тим, щоб враховувалися інтереси обох статей.

57. У першій частині цього пункту звертається увага на важливість законодавчих заходів й, відповідно, на роль уряду у прийнятті необхідного законодавства. Друга частина стосується питання про умови роботи в Європейському парламенті, в національних парламентах та місцевих органах влади. Для того, щоби досягти збалансованої участі, дуже важливо змінити розклад засідань та реорганізувати методи роботи у такий спосіб, щоби дозволити як жінкам, так і чоловікам суміщати їх політичну діяльність з сімейним життям.

58. Важливість вжиття спільних заходів у цій царині неодноразово підкреслювалася в ході різноманітних конференцій, організованих Радою Європи. Ці заходи розглядалися в Рекомендації №R(96)5 про суміщення професійної діяльності з сімейним життям, зокрема в Основному положенні 5, а також в документах, прийнятих в рамках 4-ої Європейської конференції міністрів з питань рівності між жінками та чоловіками (Стамбул, 1997 рік), та в документах, прийнятих на 27-й Європейській конференції міністрів у справах сім'ї, організованій в Словенії в червні 2001 року.

Пункт 9

59. Основні аргументи на користь збалансованого представництва жінок та чоловіків у державних комітетах полягають у наступному. В процесі прийняття рішень та/або здійснення законодавчих реформ в певній галузі уряди часто звертаються до різних організацій, установ та підприємств з проханням призначити своїх представників. Основною метою є забезпечення необхідних знань та компетенцій, а також досягнення соціального консенсусу при розгляді певної проблеми. Це питання неодноразово ставилося у доповідях Ради Європи про позитивну діяльність в галузі рівності між жінками та чоловіками.
60. Досвід свідчить, що ця процедура дискримінує жінок. Організації часто пропонують лише одного кандидата, як правило, чоловіка, таким чином при створенні комітету уряд не має іншого вибору, як лише призначити саме цю особу.
61. Для того, щоб боротися з цим явищем та гарантувати збалансоване представництво обох статей в органах, комісіях та радах, що засновуються, деякі країни прийняли специфічне законодавство. Однією з перших держав на цьому шляху Норвегія. В Данії та Фінляндії також існують закони у цій галузі (*див. додаток IV*).
62. Конвенція ООН про ліквідацію всіх форм дискримінації щодо жінок (1979 рік) дозволяє вживати спеціальних заходів у цій галузі (*див. статті 4 та 7*). Стамбульська декларація акцентує важливість досягнення збалансованого представництва жінок та чоловіків в усіх державних комітетах та рекомендує урядам прийняти та застосовувати відповідне законодавство та/або вживати адміністративних заходів з тим, щоб забезпечити збалансоване представництво жінок та чоловіків при призначеннях, що здійснюються міністром або власне урядом.

Пункти 10, 11 та 12

63. Ці пункти стосуються питання про функції держави як роботодавця та політичного представника народу. Уряди у цьому питанні відіграють подвійну роль та мають певні обов'язки в тому, що стосується сприяння забезпеченню рівності між жінками та чоловіками. Як незалежні члени міжнародного співтовариства держави підписали та ратифікували різні міжнародні конвенції, що стосуються, зокрема, питання про рівність між жінками та чоловіками. У зв'язку з цим вони прийняли низку рекомендацій, програм та планів дій. Слід особливо виокремити Конвенцію ООН про ліквідацію всіх форм дискримінації щодо жінок та Пекінську платформу дій. Держави зобов'язані гарантувати застосування цих міжнародних механізмів як у державному, так і в приватному секторі. У більшості випадків держава є також першим роботодавцем країни та важливим джерелом праці для жінок. Рішення, що приймаються державою-роботодавцем, слугують за приклад для інших роботодавців у суспільстві. У цьому плані держави повинні стати взірцем для інших роботодавців.
64. У цих пунктах держави закликаються вжити заходів для підвищення ролі жінок та забезпечення більш збалансованого представництва жінок та чоловіків на постах, пов'язаних з прийняттям рішень. Пропозиції стосуються заходів, спрямованих на виключення будь-якої дискримінації у визначенні критеріїв відбору кандидатів на керівні пости, на впровадження більш відкритих та демократичних процедур заміщення посад, просування по службі та призначення на пости, пов'язані з прийняттям рішень з політичних та суспільних питань. Європейський суд неодноразово нагадував, що відкритість процедур, що використовуються роботодавцями, є одним з важливих елементів забезпечення рівності між жінками та чоловіками.
65. Запропоновані заходи спираються на Пекінську платформу дій, Висновки надзвичайної сесії Генеральної Асамблеї ООН (2000 рік) та Декларацію, прийняту на 4-й Європейській конференції міністрів, організованій в Стамбулі в 1997 році. Ці документи стосуються питання про процес прийняття рішень в галузі політики та громадського життя та звертають увагу на роль держави як роботодавця та основного керівного органу, що виконує політичні обов'язки.

Пункт 13

66. Національні делегації, що беруть участь в міжнародних форумах, складаються переважно з чоловіків, а в деяких випадках виключно з чоловіків. Проте рішення, що приймаються на європейському та міжнародному рівнях, набувають дедалі більшого значення та часто безпосередньо впливають на життя громадян, жінок та чоловіків. Ось чому дуже важливо, щоби склад цих делегацій був більш збалансованим у гендерному плані.
67. Деякі міжнародно-правові інструменти та норми вже містять положення з цього питання, але належним чином не застосовуються.
68. Стаття 8 Конвенції ООН про ліквідацію всіх форм дискримінації щодо жінок (CEDAW, 1979 рік) встановлює, що "держави-учасники повинні вжити належних заходів з тим, щоби жінки, на рівних засадах з чоловіками та без будь-якої дискримінації, мали можливість представляти свої уряди на міжнародному рівні та брати участь у роботі міжнародних організацій".

69. Крім того, стаття 4 цієї Конвенції дозволяє урядам вживати спеціальних тимчасових заходів з тим, щоб прискорити досягнення фактичної рівності між жінками та чоловіками.
70. Хартія Конгресу місцевих та регіональних органів влад Європи Ради Європи зазначає: “Склад делегацій кожної держави-члена Конгресу місцевих та регіональних влад Європи повинен відображати: [...] d. Збалансоване представництво жінок та чоловіків в органах місцевого самоврядування держав-членів”. Незважаючи на це, в 2002 році Конгрес складався з 54 жінок- та 250 чоловіків-призначених представників (або 17,8% жінок), тоді як в середньому представництво жінок в муніципальних та регіональних радах держав-членів було значно вищим.

Пункт 14

71. Жінки, як правило, недостатньо представлені в національних делегаціях, що беруть участь у міжнародних форумах. Цей дисбаланс найпомітніший в комітетах з посередництва та переговорів, особливо в рамках мирних процесів та процесів з урегулювання конфліктів. Всупереч статті 8 Конвенції ООН про ліквідацію всіх форм дискримінації щодо жінок, жінки практично завжди відсутні за столом переговорів. Проте вони не менше, ніж чоловіки, страждають від збройних конфліктів. Крім того, вони беруть активну участь у рухах за мир в зонах конфліктів та у відбудові суспільства після конфліктів. Настав час надати їм місце за столом переговорів, а також враховувати їхню думку при затвердженні пріоритетних завдань мирних процесів та процесів з урегулювання конфліктів та відбудови суспільства. Таким чином, уряди повинні звертати більше уваги забезпеченню збалансованого представництва статей в міжнародних комітетах з посередництва та переговорів.
72. Керівний комітет з питань рівності між жінками та чоловіками (CDEG) Ради Європи організував у вересні 2001 року семінар щодо участі жінок у попередженні та врегулюванні конфліктів. Метою цього семінару було обговорити різні питання щодо ролі жінок у цій царині та щодо їхньої діяльності за мир та відбудову суспільства після конфліктів. До кола його завдань входило також підготувати 5-у Європейську конференцію на рівні міністрів з питань рівності між жінками та чоловіками (Скоп'є, 22-23 січня 2003 року) за темою: “Демократизація, попередження конфліктів та мирне будівництво: перспективи та роль жінок”. Учасники/-ці семінару запропонували ряд рекомендацій, а також підкреслили важливість того, щоб рішення на всіх рівнях суспільства приймалися жінками та чоловіками на рівних засадах, включаючи механізми з попередження та розв'язання конфліктів, що приймають рішення з питань миру та війни, а також дипломатичні служби.

Пункт 15

73. Одним з аргументів, на які спирається рекомендація, є те, що жінки посіли менш значні позиції на ринку праці, ніж чоловіки. Водночас вони переважають у деяких професійних сферах, наприклад в освіті та медицині. Роботодавці повинні передбачити вжиття заходів, спрямованих на те, щоб гарантувати жінкам можливість повною мірою користуватися їх громадянськими правами, не втрачаючи при цьому прав, пов'язаних з працею, у тому випадку, якщо вони виявлять бажання брати участь у процесі прийняття рішень з питань політики та громадського життя. Цей пункт розглядає процес прийняття рішень як з політичних, так і суспільних питань, проте він більшою мірою стосується політичної сфери. Рекомендація співвідносить процес прийняття рішень з суспільних питань з діяльністю державних комітетів та рад. Особи, що призначаються в ці комітети та ради, часто вимушені на певний час залишати свій пост з тим, щоби мати можливість погодитися з призначенням.
74. У деяких державах-членах існують норми, що надають працівнику право взяти неоплачувану відпустку для того, щоб мати можливість працювати в міжнародній організації. Ці норми визначають процедуру, що застосовується у цьому випадку працівником та роботодавцем, та визначають період, протягом якого працівник може зберегти свій пост. У деяких державах-членах існують норми, що закріплюють за працівником, обраним на профспілкову посаду, право відлучатися зі свого робочого місця та разом з цим не наражатися на дисциплінарні санкції. Тут нормою також передбачається особлива процедура та визначається гранично допустима тривалість відсутності. Існування таких норм, що забезпечують працівникам можливість відлучатися з робочих місць для виконання обов'язків, пов'язаних з їхніми повноваженнями, та разом з цим не наражатися на санкції, надає переваги не лише для жінок, а й для чоловіків. Це може сприяти підвищенню участі жінок та чоловіків у політичній діяльності.

Пункт 16

75. Більшість держав-членів Ради Європи створили національні механізми забезпечення рівності між жінками та чоловіками. У посібнику про національні механізми, виданому Радою Європи в травні 2001 року, цей тип механізму визначається таким чином: “інституційна, урядова, а в деяких випадках парламентська структура, утворена з метою сприяти підвищенню ролі жінок та гарантувати повноцінне користування жінками своїми правами”. Його основним завданням є пильнувати додержання закону, принципу недискримінації та рівності між жінками та чоловіками, а також забезпечувати їх застосування.

76. Важливість існування в даній царині ефективного механізму, утвореного на якнайвищому рівні, підкреслюється як у Пекінській програмі дій, так і у Висновках, прийнятих на надзвичайній сесії Генеральної Асамблеї ООН в червні 2000 року, до завдань якої входило надати оцінку підсумкам діяльності, здійсненої після проведення Пекінської конференції. Національний механізм відіграє першочергову роль в інформуванні громадськості про важливість забезпечення збалансованої участі жінок та чоловіків у процесі прийняття рішень з політичних та суспільних питань, а також про перешкоди, які жінкам доводиться долати. Національний механізм має у своєму розпорядженні свіжу та достовірну інформацію про успішні проекти, а також підтримує прямі та активні зв'язки з жіночими неурядовими організаціями. Збирання та поширення статистичних даних про представництво жінок та чоловіків на постах, пов'язаних з прийняттям рішень, вплив на громадську думку та вжиття різних заходів, запропонованих у цій рекомендації, — ось деякі з тих завдань, виконання яких уряди можуть доручити національним механізмам. Проте для здійснення своїх функцій національним механізмам часто бракує фінансових коштів. Ось чому, з метою забезпечення збалансованої участі жінок та чоловіків у процесі прийняття рішень, уряди повинні надавати підтримку національним механізмам та зміцнювати їх роль, надаючи необхідні людські та фінансові ресурси.

Пункт 17

77. У деяких державах-членах створені спеціальні комітети та парламентські комісії з прав людини та рівних можливостей жінок та чоловіків. Вони є важливими механізмами, що працюють на підтримку рівності між жінками та чоловіками та сприяють включенню цього питання до національного законодавства та парламентської практики (*див. приклади у додатку V*).
78. У цьому пункті мова йде не лише про національні парламенти. Утворення таких комітетів та парламентських комісій є також важливим на місцевому, регіональному та наднаціональному рівні (*див. додаток V*). У Парламентській асамблеї Ради Європи функціонує Комітет з питань рівних можливостей жінок та чоловіків. У своїй Рекомендації №1413(1999) Парламентська асамблея рекомендує національним делегаціям вимагати від їхніх парламентів утворення схожих комітетів та комісій. У пункті 17 уряди покликані підтримувати відповідні пропозиції на міжнародному рівні та спонукати місцеві та регіональні органи влади до створення такого роду комітетів.

В. Додаткові заходи

Одні заходи, запропоновані у цьому розділі, призначені для вжиття безпосередньо урядами, інші ж — мають за мету надати підтримку жіночим організаціям або організаціям, діяльність яких спрямована на забезпечення рівності між жінками та чоловіками.

Пункт 18

79. Цей пункт містить спрямовану урядам рекомендацію загального характеру, що закликає їх усіма можливими засобами надавати підтримку жіночим організаціям, а також організаціям, що здійснюють активну діяльність за рівність між статями, шляхом програм, метою яких є сприяння збалансованій участі жінок та чоловіків у процесі прийняття рішень з політичних та суспільних питань. Протягом десятиліть ці організації відігравали першорядну роль у сприянні рівності статей у суспільстві, та їх значення в цьому надалі не потрібно доводити. Їх досвід та зв'язки з партіями та іншими учасниками дуже цінні для розроблення проектів у цій галузі та їх реалізації. Водночас цим організаціям часто бракує людських та фінансових ресурсів для здійснення ефективної роботи. У зв'язку з цим уряди покликані заохочувати їх діяльність та розглянути можливість надання їм фінансової допомоги. Це питання ставилося в ході 4-ї Європейської конференції міністрів з питань рівності між жінками та чоловіками, що відбулася в Стамбулі в 1997 році.
80. Європейський союз виявляє зацікавленість до збалансованого представництва статей у галузі політики з прийняттям 3-ї Програми дій із забезпечення рівних можливостей (1991-1995). Інші програми дій Європейського союзу стосувалися, зокрема, вжиття заходів на підтримку жіночих неурядових організацій, що працюють у цій сфері, та виявилися дуже корисними. Ще одним позитивним прикладом є такі проекти, як "Жінки можуть це" (*Women can do it*), що фінансується норвезьким урядом та здійснюється у деяких країнах Гендерної цільової групи (*Gender Task Force*) Пакту стабільності для країн Південно-Східної Європи.

Пункт 19

81. Метою цього пункту було відповісти на аргумент, що часто постає: жінки не бажають брати участі у процесі прийняття рішень з політичних та суспільних питань. Створення запропонованої в рекомендації бази даних дозволило б політичним партіям та іншим організаціям мати міцну інформаційну основу для пошуку жінок, які бажають брати участь в процесі прийняття рішень з політичних та суспільних питань. Стамбульська декларація закликає уряди діяти у цьому напрямку або підтримувати таку ініціативу.

82. Там, де вони існують, ці бази даних мають суттєве значення для сприяння участі жінок у політичній та громадській діяльності. Одним з аргументів, до яких вдаються для того, щоб виправдати призначення або висунення чоловіків на керівні пости або посади в комітетах та урядових радах, є те, що не було знайдено жодної жінки, яка володіла б необхідними знаннями та досвідом, та що чоловік, призначений або висунутий на посаду, був єдиним кандидатом, який володів необхідною компетентністю. У цих випадках бази даних про потенційних кандидатів-жінок на виборні пости та посади, що призначаються, могли б стати вирішенням проблеми. Вони дозволяють розширити вибір кандидатів-жінок та спонукають уряди до активної взаємодії з мережами, що об'єднують жінок, які обіймають керівні пости в різних галузях. Проте для того, щоб бути ефективними, ці бази даних повинні постійно оновлюватися та використовуватися урядами щоразу, коли вони здійснюють державні призначення. Їх створення є чудовим прикладом проекту, здійснення якого уряди могли б доручити жіночим неурядовим організаціям або національним механізмам. Схожий проект реалізований нещодавно в Норвегії (див. додаток VI).

Пункт 20

83. Жінкам-депутатам, які належать до різних партій, часто доводиться працювати разом, зокрема, у національних комітетах. Це особливо важливо у таких випадках, як, наприклад, розроблення бюджетного механізму з урахуванням гендерного чинника. Створення мереж жінок, обраних на різні пости (жінок-міністрів, депутатів, муніципальних та регіональних радників), повинно також бути можливим на європейському рівні, тим більше, що на цьому рівні приймається дедалі більша кількість рішень. Водночас європейським жінкам-політикам доводиться стикатися з такими проблемами, як збільшення кількості випадків торгівлі жінками та насильства щодо жінок, або перешкоди, що виникають на шляху жінок, зацікавлених здійснювати політичну діяльність. Як жінкам, їм хотілося б обговорити ці питання разом, незважаючи на відмінності у політичних поглядах. Це бажання неодноразово висловлювалося в рамках різних конференцій та семінарів, організованих під егідою Ради Європи. Певною мірою схожі жіночі мережі вже існують, наприклад, Рада європейських муніципалітетів та регіонів (CCRE) або Міжнародний союз місцевих органів влади (IULA). Також викликає зацікавленість робота неформальних мереж. Рада жінок-лідерів світу (*Council of Women World Leaders*), "Голоси життя" (*Vital Voices*) та інші організації провели зустрічі та семінари, призначені для жінок, які беруть участь у процесі прийняття політичних рішень. Дуже важливо, щоб уряди підтримали таку діяльність.

Пункт 21

84. Цей пункт стосується жінок, які прагнуть здійснювати політичну та громадську діяльність. У ньому підкреслюється, що жінки – кандидати на законодавчі та керівні пости повинні інформуватися про характер роботи в галузі прийняття рішень з політичних та суспільних питань. Дуже часто люди починають таку діяльність, не маючи повного уявлення про те, яким чином вона здійснюється та якої підготовки потребує. Це особливо стосується жінок, оскільки вони починають брати участь у політичній та громадській діяльності нещодавно. Ознайомлення з реаліями політичного життя, програми "наставництва" ("*mentoring*") та "опікунства" ("*work-shadowing*"), підготовка, що має за мету підвищити впевненість у собі, виробити лідерські якості та навчити методам керівництва та техніці спілкування з засобами масової інформації, — усе це дозволяє жінкам, які прагнуть здійснювати політичну діяльність, мати краще уявлення про вимоги державної служби та підготуватися до них, включаючи зв'язки з засобами масової інформації. Той факт, що повідомлення, що передаються ЗМІ, здатні здійснювати значний вплив, не викликає сумнівів. Таким чином, надзвичайно важливо, щоб жінки-кандидати та жінки, які посіли виборні пости, вміли використати ЗМІ для передачі своїх повідомлень широкій громадськості. Ці самі заходи можуть бути вдало вжиті для того, щоб підготувати жінок, яких висунуто на більш високі державні пости, та розвивати їхні здібності.

85. У цьому пункті запропоновано конкретні заходи, спрямовані на підвищення представництва жінок у процесі прийняття рішень з політичних та суспільних питань. Дуже важливо, щоб до програм професійного росту входили розроблення плану просування по службі, "наставництво" ("*mentoring*"), курси підготовки та перепідготовки, з метою допомогти жінкам спланувати їхню кар'єру, зміцнити їхні позиції в галузі політичної та громадської діяльності, а також збільшити їх шанси у процесі прийняття рішень.

86. Програми професійного росту можуть стати конкретними позитивними діями, що дозволяють виправити дисбаланс у представництві жінок та чоловіків у процесі прийняття рішень з політичних та суспільних питань. Дуже часто соціально-культурні та традиційні переконання заважають жінкам повною мірою реалізовувати свій потенціал, а суспільство лише втрачає від цього, оскільки воно не може скористатися повністю їх внеском.

Пункт 22

87. Технології інформації та зв'язку розвиваються дуже швидко та стають дедалі більш необхідними для встановлення та підтримання контактів, спілкування та створення мереж. Це стосується всіх рівнів політичної діяльності, але особливо місцевого рівня, на якому доступ до нових засобів інформації та зв'язку може бути обмежений. Таким чином, дуже важливо надати жінкам-кандидам такі самі можливості, як і чоловікам, навчитися користуватися цими засобами та мати до них доступ.

Пункт 23

88. Молодь часто схильна думати, що рівність між жінками та чоловіками вже досягнута та це не є проблемою в Європі. Юнаки можуть також відчувати загрозу з боку дипломованих дівчат, здатних посісти посаду, на яку вони раніше з усією впевненістю претендували. Ось чому потрібно, щоб уся молодь, як юнаки, так і дівчата, усвідомлювали важливість збалансованої участі обох статей у політичній та громадській діяльності.

89. Як підкреслюється в Пекінській програмі дій, рівний доступ статей до освіти та набуття професійних навичок є необхідною умовою для того, щоб жінки стали активними учасницями процесу змін. У деяких країнах рівний доступ до освіти й надалі повністю не забезпечено. Програми навчання та навчальний матеріал й надалі відображають упереджені погляди на проблему статі та дуже рідко враховують специфічні потреби дівчат та жінок. Це зміцнює традиційні уявлення про роль жінок та чоловіків, що відмовляють жінкам у праві брати участь у житті суспільстві нарівні з чоловіками.

90. Почуття громадянського обов'язку потрібно виховувати. Для зміцнення сталої демократичної системи дуже важливо, щоб громадяни розуміли демократичні принципи процесу прийняття рішень та підтримували їх, а також брали участь у функціонуванні системи. Виходячи з цього, ознайомлення з принципами демократії, з її основними органами, правилами функціонування політичної системи, з тією роллю, яку кожний відіграє у цій системі, а також з історією сучасності є базою навчання правам та обов'язкам громадянина та громадянського обов'язку. Але незважаючи на усю його важливість, цього навчання недостатньо для того, щоб виховати громадянина. Навчання почуттю громадянського обов'язку, що включає набуття знань та навичок, необхідних для того, щоб здійснювати активну діяльність, реагувати на зміни та розвивати співробітництво, повинно забезпечуватися школою як необхідна умова повноцінного здійснення громадянином своїх прав та обов'язків в умовах демократії. Для плекання почуття громадянського обов'язку важливо сформувати демократичну шкільну культуру. Це передбачає створення умов навчання, що дозволяють молоді розвивати та здійснювати свій громадянський обов'язок, а також визнання молоді сучасними, а не майбутніми учасниками процесу соціальних змін. Це також передбачає розроблення проєктів, що заохочують ініціативу, стимулюють бажання набувати знання та навички, встановлюють зв'язок між процесом навчання та реальним життям, враховують інтереси та потреби молоді та привертають їхню увагу до проблем суспільства.

91. Виходячи з цього, навчання правам та обов'язкам громадянина повинно стати складовою частиною шкільної програми та стосуватися питань рівності з тим, щоби ознайомити дівчат та юнаків з процесом прийняття рішень з політичних та суспільних питань, збудити в них інтерес до участі в ньому, а також пропагувати серед них ідею громадянського обов'язку, побудовану на партнерстві статей.

92. Це навчання потребує змін навчального процесу та шкільної культури. Рівність, а також інші центральні питання демократії, такі як збереження миру, обов'язки кожного громадянина в особистому та суспільному плані, розмаїття, міжкультурні відносини, не можуть розглядатися як другорядні. Вони повинні закріплюватися у законодавстві про систему освіти в якості основних цілей та у зв'язку з цим включатися до програм підготовки викладачів, а також враховуватися при викладенні різних тем та в педагогічній практиці.

93. Школа не може існувати окремо від суспільства; воно впливає на неї та нав'язує їй свої моделі. Жінки в суспільстві страждають від дискримінації та панування над ними, та ці моделі відтворюються у школі. Таким чином, заборонити формально дискримінацію в суспільстві недостатньо для того, щоб шкільна система стала провідником ідеї "реальної" рівності. Лише сприяючи по-справжньому спільному навчанню статей в рамках навчального процесу, ми зможемо досягти рівності між дівчатами та юнаками, підготувати їх до майбутнього життя та до повноцінного здійснення ними своїх громадянських прав та обов'язків. Врахування питань рівності на всіх рівнях шкільної системи дуже важливо для поширення серед молоді ідей демократії, законності та справедливості, обов'язкової участі у здійсненні ними свого громадянського обов'язку та у побудові партнерства між жінками та чоловіками в усіх сферах приватного та громадського життя. Проте цей підхід застосовується далеко не в усіх системах навчання.

94. На вибір, що робиться статтями в галузі освіти, професійної діяльності та образу життя, й надалі впливають стереотипні уявлення про те, що є справжньо чоловічим та справжньо жіночим. Це позначається на розподілі сімейних обов'язків між жінками та чоловіками, на розподілі їхніх ролей на ринку праці та на участі в громадському житті, а зокрема, в процесі прийняття рішень. Навчання принципам рівності повинно ставитися у центр навчання громадянському обов'язку.

Пункти 24 та 25

95. Політичні партії в Європі дедалі частіше стикаються з проблемою недостатньої представленості молоді. Дедалі менше молодих людей стають членами політичних партій, не кажучи про тих, хто бере активну участь в їхній діяльності. Цей поступовий спад загрожує оновленню політичного класу, позбавляючи його творчої іскри.
96. Проте це зовсім не означає, що молодь не цікавиться проблемами, що існують у суспільстві. Молодь в цілому, та молоді жінки зокрема, більш схильні вступати в асоціативні рухи та неурядові організації, оскільки вони, на відміну від політичних організацій та партій, пропонують більш гнучкі форми участі у вирішенні молодіжних проблем та тих, щодо яких молодь відчуває свою відповідальність. Молодь виявляє інтерес до суспільних та політичних питань в інший спосіб, у такий як різного роду демонстрації, підписання заяв тощо.
97. Система офіційної освіти не може самостійно реагувати на зміни, що відбуваються в суспільстві, політиці та економіці. Вона повинна спиратися на неформальний процес освіти. Молодіжні організації мають найбільший досвід в галузі неформальної освіти та користуються у цьому питанні значним успіхом.
98. В молодіжних організаціях та організаціях на місцевому рівні молодь має можливість ознайомитися з певним набором принципів, проаналізувати їх та зрозуміти, що вони означають, а потім поступово створити свою власну систему принципів, якою вони послуговуватимуться протягом усього життя. Ця молодь організує робочі табори та збори, залучає нових членів, збирає внески, веде банківські розрахунки, наймає на роботу різний персонал, керує людськими ресурсами, забезпечує роботу консультативної служби та служби психологічної підтримки для таких, як вони, проводить спортивні заходи та культурні фестивалі, бере участь у громадському житті на місцевому рівні та впливає на різні органи, з метою досягти соціальних змін. Усі ці види діяльності всередині НУО дозволяють молоді набути знань та компетентності в галузі управління, значного практичного досвіду участі в демократичних процесах та процесах прийняття рішень, а також досвіду відповідального демократичного керівництва.
99. Незважаючи на те, що молоді жінки беруть активну участь в асоціативних рухах, вони недостатньо представлені в їхніх органах прийняття рішень, внаслідок чого їхні думки та вимоги не можуть враховуватися при розробленні напрямів діяльності цих організацій. Вони також позбавлені можливості набувати досвід у питаннях прийняття рішень.
100. Таким чином, слід сприяти участі молоді, а зокрема дівчат, в асоціативній діяльності та заохочувати молодіжні організації до забезпечення збалансованої участі обох статей в процесі прийняття рішень в їхніх керівних органах.

Пункт 26

101. Групи мігрантів та національних меншин часто представлені виключно самими чоловіками, коли мова йде про обговорення питань щодо їх становища, інтересів та проблем з місцевим населенням. Крім того, коли виникають проблеми жінок, думка жіночої сторони рідко враховується. Таким чином, жінки у цьому випадку можуть зазнавати подвійної дискримінації: як представниці особливої групи населення, так і просто як жінки порівняно з чоловіками своїх громад.
102. У цьому пункті акцентується потреба надати жінкам-мігранткам, а також жінкам, які належать до національних та культурних меншин, можливість узяти участь у процесі прийняття рішень, і це для того, щоб їхні специфічні потреби, інтереси та становище (як представниць цих груп, так і просто жінок) враховувались нарівні з потребами, інтересами та становищем чоловіків. Їхня участь у процесі прийняття рішень, наприклад в якості членів комітетів, створених на місцевому та національному рівні, могла б бути корисною для суспільства в цілому, оскільки це дозволило б посилити соціальну злагоду та сприяти налагодженню міжкультурного та міжрелігійного діалогу.
103. Вислів "національна меншина" виник на національному рівні, оскільки в жодній міжнародній конвенції з прав людини він не міститься. Підхід та методи, розроблені для підвищення ролі жінок, представниць мігрантських, національних та культурних меншин, не будуть суттєво відрізнятися від заходів, що вживаються для підвищення ролі жінок в цілому. У цьому випадку метою є привернення уваги до окремих груп жінок, а це означає, що методи, що використовуються, повинні враховувати їхні специфічні інтереси.
104. Ця пропозиція стосується усіх рівнів прийняття рішень, проте заходи повинні вживатися з урахуванням національного законодавства.

Пункт 27

105. У деяких країнах політичні партії прийняли стратегії, які вплинули на інші партії. Уряди повинні активно заохочувати політичні партії до розроблення спеціальних стратегій або методів, спрямованих на збільшення шансів жінок бути обраними. Уряди покликані усіляко допомагати партіям та консультувати їх з цього питання. Національні механізми забезпечення рівності можуть також відігравати певну роль у застосуванні цього пункту рекомендації. Кожній політичній партії слід розробити власну стратегію, але дуже важливо інформувати їх про існування різних заходів стимулювання, таких як забезпечення мінімального відсотка представників кожної статі серед кандидатів та обраних, проведення підготовки та реалізація програм наставництва або посилення “образу” жінок в партії з тим, щоби стати взірцем для інших партій. Політика стимулювання може також здійснюватися урядами у формі фінансової допомоги, що надається жіночим групам в політичних партіях (див. також пояснення до пункту 4) (див. приклади у додатку VII та в публікації “Як досягти гендерного балансу”).

Пункт 28

106. Тривалий час участь жінок у процесі прийняття рішень в профспілках та організаціях роботодавців залишалася дуже слабкою, ще більш слабкою, ніж в процесі прийняття рішень з політичних питань. Незважаючи на те, що жінки в сучасному суспільстві становлять майже половину усіх працівників, вони відсутні як за столом переговорів, так і в керівних органах. Оскільки соціальні партнери не надають достатньої уваги збалансованому представництву жінок та чоловіків, дуже важливо, щоб уряди спонукали їх до цього. Це може здійснюватися шляхом надання фінансової підтримки їхнім програмам для жінок, що реалізуються профспілками та/або організаціями роботодавців. Ці програми спрямовуватимуться на зміцнення позицій жінок та розширення їхнього доступу до керівних посад, що має сприяти більш збалансованій участі жінок та чоловіків у діяльності цих організацій. Різноманітні заходи, запропоновані в попередніх пунктах, що стосуються збалансованої участі жінок та чоловіків в галузі політики та громадського життя, можуть використовуватися жінками-членами профспілок та організацій роботодавців, а також іншими жінками, які прагнуть посісти керівні пости. Ці пости є часто свого роду трампліном до постів, пов'язаних з прийняттям рішень з політичних та суспільних питань.

Пункт 29

107. Уряди зобов'язані забезпечувати рівність між жінками та чоловіками в їхніх власних структурах, а також у суспільстві в цілому. У демократичній країні існують обмеження щодо заходів, які уряд вправі вжити, та заходів, які він може в законному порядку нав'язати приватним організаціям та підприємствам. Фінансове стимулювання або фінансова підтримка, що надається приватним підприємствам, що доводять свою відданість ідеї рівності між жінками та чоловіками, є прикладами тих заходів, які уряди можуть вжити для виконання своїх обов'язків та досягнення цілей в галузі рівності. У багатьох країнах для того, щоб мати право на деякі пільги (податкові пільги, державна фінансова допомога, контракти з урядом), підприємства та асоціації повинні включати до статуту та виконувати низку зобов'язань. Одним з таких статутних зобов'язань могло б, за необхідності, стати досягнення збалансованого представництва жінок та чоловіків у складі керівних органів та органів управління.
108. У деяких державах-членах Ради Європи закон зобов'язує державні та приватні підприємства розробляти програми, спрямовані на забезпечення рівності між жінками та чоловіками в рамках кадрової політики. Уряди повинні гарантувати вжиття ефективних заходів, з метою збалансувати представництво жінок та чоловіків на всіх рівнях керівних комітетів та постів на підприємствах та в організаціях. Це особливо стосується підприємств та організацій, до функцій яких входить надання комунальних послуг та здійснення державної політики.

Пункт 30

109. У цьому пункті розглядається питання, яким чином спонукати громадськість до усвідомлення важливості збалансованого представництва жінок та чоловіків у процесі прийняття рішень. Пункт стосується насамперед галузі прийняття рішень з політичних питань, а також галузі прийняття рішень з суспільних питань, пов'язаної з діяльністю урядових комітетів та органів державної служби, що призначаються урядом. Політична діяльність й надалі залишається сферою, в якій переважають чоловіки, обіймаючи більшість постів, пов'язаних з прийняттям державних рішень. Жінки, які володіють необхідними знаннями та якостями, часто не відбираються серед кандидатів та не призначаються в урядові комітети та на керівні посади тому, що вони не викликають довіри в осіб, які приймають рішення. Припускається, що ці пости не придатні для жінок. Дуже часто висловлюється думка, що причиною дискримінації у цій галузі є те, що громадськість не довіряє жінкам так само, як і чоловікам у тому, що стосується цих постів.

110. Численні чинники обумовлюють недостатню представленість жінок – це історичні, культурні, соціально-економічні чинники, образ жінки в ЗМІ, вживання мови, що дискримінує жінок, а також політичні чинники, такі як критерії та процедура відбору кандидатів в політичних партіях та органах, що беруть за основу чоловічі якості. Традиційний розподіл ролей між двома статями є ще одним чинником, оскільки моделі, що використовуються, не лише укорінилися в свідомості людей, а й вплинули на організацію власне суспільства.
111. Громадська думка відіграє важливу роль та може як позитивно, так і негативно впливати на зміни в галузі збалансованого представництва жінок та чоловіків. Негативним її вплив є у тому випадку, коли вона виявляє недовіру до жінок у питаннях прийняття політичних та суспільних рішень та у такий спосіб підтримує прямим та/або непрямим чином бездіяльність уряду або навіть заохочує його у цьому сенсі. Позитивним цей вплив стає тоді, коли вона потребує суттєвих змін: непрямим чином – через різного роду опитування або голосування на виборах; прямим чином – висловлюючись за поділ влади між жінками та чоловіками.
112. Кампанії з привернення уваги громадської думки, що мали за мету змінити її сприйняття жінок, що часто має дискримінаційний характер, дали гарні підсумки. Ці кампанії можуть спрямовуватися або на роз'яснення того, чому збалансоване представництво є таким важливим, і який зв'язок існує між збалансованим представництвом та справжньою демократією, або на вивчення питання про власне справжню демократію та умови, необхідні для її досягнення^{xviii}.

Пункт 31

113. Згідно з традиційними уявленнями про чоловічі та жіночі ролі, що існують в більшості сучасних суспільств, за чоловіками закріплюється, як правило, участь в громадській діяльності, а за жінками – виконання сімейних та домашніх обов'язків.
114. Бути одруженою та мати дітей може стати перешкодою для жінок, які бажають брати активну участь в політичній та громадській діяльності. Той факт, що чоловіки надзвичайно мало надають часу виконанню своїх сімейних та домашніх обов'язків відповідно до традиційного поділу ролей між статями, а також відсутність адекватної системи соціально-побутових послуг та незначні доходи більшості жінок, що не дозволяють їм скористатися необхідною допомогою, негативно впливають на їхню участь.
115. Проте для участі в політичній та громадській діяльності потрібна не лише добра матеріально-технічна база, а й психологічна підтримка з боку сім'ї, що дозволяє жінкам вільніше розпоряджатися своїм часом та не докоряти собі з тієї причини, що неможливо присвятити сім'ї стільки часу, скільки хотілося б, або скільки того вимагає суспільство.
116. Суміщення професійної діяльності з сімейним життям було визнано в багатьох державах-членах вирішальним чинником для забезпечення рівності між жінками та чоловіками. Проте зростання рівня представництва жінок на ринку праці не завжди супроводжується рівним поділом сімейних та домашніх обов'язків між двома статями, що створило перешкоди для жінок, які бажають скористатися правом на участь в процесі прийняття рішень з політичних та громадських питань
117. Всупереч думці, що укорінилася в суспільстві, сфери громадського та приватного життя неподільні. Ми не можемо не зважати на політичну сутність сім'ї та на значення справедливості в приватному житті. Те, що відбувається в сфері приватного життя, має у найвищому ступені політичний характер, та органи державної влади повинні реагувати щоразу, коли в ній фіксується порушення прав людини, зокрема, права на участь в якійсь діяльності. Організація громадських дебатів з питань рівності та участі, що ведуть до перегляду уявлення про традиційний поділ ролей на чоловічі та жіночі, та що заохочують чоловіків до виконання сімейних і домашніх обов'язків, що корисно як для власне них, так і для суспільства в цілому, може сприяти створенню кращих умов для участі жінок.

Пункт 32

118. У цьому пункті мова йде про привернення уваги окремих спільнот до питання про важливість збалансованого представництва жінок та чоловіків шляхом організації специфічних кампаній. Ці кампанії повинні бути спрямовані, головним чином, на політиків (жінок та чоловіків), соціальних партнерів та тих осіб, до функцій яких входить добір кандидатів на пости, пов'язані з прийняттям рішень, або їхнє призначення на керівні посади в галузі політики та громадського життя. Привернення уваги цих осіб, які мають важелі влади та засоби, необхідні для зміни ситуації, має велике значення. Так само, як і пункт 30, цей пункт стосується, головним чином, процесу прийняття рішень з політичних питань. Процес прийняття рішень з питань громадського життя розглядається у зв'язку з діяльністю урядових комітетів та керівних осіб, призначених урядом.
119. Проте цей пункт стосується не лише вищезгаданих груп учасників. За необхідності слід розглядати можливість проведення національних кампаній з привернення уваги інших специфічних

груп. Однією з цих груп можуть стати власне жінки, особливо в тих країнах, де частими є випадки “сімейного голосування” (див. пункти II та III рекомендації). Дуже важливо, щоб жінки усвідомлювали, що в індивідуальному голосуванні полягає їхня сила. Іншою групою могла б стати молодь, яка часто не довіряє тим, хто приймає рішення.

Пункт 33

120. У цьому пункті підкреслюється, що міністри та інші керівні особи в суспільстві повинні ясно усвідомлювати, що таке рівність між жінками та чоловіками та розуміти, що певною мірою чоловіки та жінки ведуть різний спосіб життя, та відповідно можуть мати різний життєвий досвід, потреби та пріоритети. Мова йде про суттєвий аргумент на користь поділу влади між жінками та чоловіками, аргумент, що пояснює, чому цей поділ розглядається як одна з важливих умов досягнення справжньої демократії. Таким чином, організація інтерактивних семінарів, з метою надати статистичні дані про становище жінок та чоловіків, а також розглянути питання про застосування комплексного підходу до проблеми рівності між жінками та чоловіками в галузі прийняття урядових та інших рішень, з акцентом на обов'язках урядів та урядовій політиці в цій галузі, є нагальною необхідністю. Приклади таких ініціатив можна знайти в публікації “Як досягти гендерного балансу”.

Пункт 34

121. У цьому пункті урядам рекомендується надавати фінансову та іншу підтримку неурядовим організаціям та дослідницьким установам, що вивчають питання, що стосуються збалансованої участі жінок та чоловіків в процесі прийняття рішень, а також впливу цієї участі на власне процес та його контекст. Дослідження у цій галузі мають велике значення, оскільки вони можуть стати базою для вимірювання досягнутого прогресу та визначення цілей. Водночас вони дозволили б оцінити значення “наявного” образу жінок.
122. Запитання, що часто ставиться, полягає у тому, “чи спроможна збалансована участь жінок та чоловіків у процесі прийняття політичних та суспільних рішень щось змінити”. Насамперед, збалансована участь жінок та чоловіків у процесі прийняття рішень є вже сама собою чинником справедливості, який не вимагає жодних доказів. Дослідження в цій галузі підтверджують, що зростаюча участь жінок дозволяє включати нові ідеї, інтереси та думки в процес та сферу прийняття рішень. Уряди покликані проводити такого роду дослідження або надавати активну підтримку організаціям або установам, що вивчають ці питання.

Пункти з 35 по 38

123. Вивчення чинників, що перекривають жінкам доступ до процесу прийняття політичних та суспільних рішень, дозволяє водночас зрозуміти сутність проблеми та закласти засади для вжиття спільних заходів. Уряди повинні сприяти проведенню досліджень в сфері прийняття як політичних, так і суспільних рішень. Ці дві сфери прийняття рішень охоплюють різні царини життя. Цілком імовірно, що перешкоди, з якими доводиться стикатися жінкам, також відрізняються одна від одної.
124. Дослідження, проведені шляхом опитування суспільної думки, про манеру голосування жінок та чоловіків, свідчать про вплив, який виборці чинять своїм вибором на політичні партії. Ці дослідження намагаються визначити, чи існує різниця у кількості голосів, відданих відповідно жінками та чоловіками за певну партію. Якщо така різниця існує, партіям (а також виборцям) було б цікаво зрозуміти, чому так відбувається. Такі дослідження можуть акцентувати пріоритети політичних партій, а також те, якою мірою вони розглядаються як представники інтересів як жінок, так і чоловіків. Для проведення таких досліджень потрібні грошові кошти. Таким чином, слід підтримати у фінансовому плані дослідження в царині прийняття рішень з питань політики та громадського життя, що враховують гендерний чинник. Це потрібно для того, щоб зрозуміти проблеми та інтереси, а також питання участі та представництва жінок та чоловіків в рамках механізму прийняття рішень певної країни.
125. Для того, щоб сприяти збалансованій участі жінок та чоловіків, слід зрозуміти, яким чином чинники – особистого, контекстуального або структурного характеру – перешкоджають повноцінній участі жінок в політичній та громадській діяльності. Вивчення цих перешкод допомагає виробити політику, а також і методи, спрямовані на їх подолання та на сприяння участі жінок в управлінні країною нарівні з чоловіками. Публікація результатів такого дослідження сприяє розробленню неурядовими організаціями, політичними партіями та іншими учасниками специфічних стратегій, спрямованих на вирівнювання дисбалансу в представництві жінок та чоловіків у процесі прийняття рішень.
126. Жінки часто беруть активну участь в діяльності громадських організацій та асоціацій. Дійсно, участь в такого роду діяльності на місцевому рівні є для більшості з них першим кроком до політичної роботи. В багатьох випадках громадська та асоціативна сфера є повноцінним економічним сектором. Вона може користуватися значною фінансовою допомогою, що надхо-

дять з різних державних та приватних джерел, брати участь у створенні нових робочих місць та мати єдину та розвинену систему управління. Проте, незважаючи на широке залучення жінок до цієї діяльності, вони часто слабо представлені у керівних органах громадських організацій та асоціацій. Враховуючи зростаючий вплив громадського та асоціативного сектора, що є третім важливим партнером у галузі прийняття рішень з питань політики, економіки та громадського життя, сприяння участі та представництву жінок у процесі прийняття рішень в цьому секторі має велике значення, так само як і виявлення перешкод, що заважають брати участь в управлінні та започатковувати ініціативи, спрямовані на подолання цих перешкод.

127. Дослідження, що проводяться наразі, про стилі роботи, властиві жінкам- та чоловікам-парламентаріям, свідчать про те, що між ними існують помітні відмінності у тому, що стосується манери ведення переговорів, визначення політичних пріоритетів, та методів роботи, що використовуються в рамках парламентської діяльності. Інші дослідження дозволяють стверджувати, що законодавчі органи, що віддають перевагу чоловічим нормам та чоловічому образу життя, є непридатним для жінок місцем роботи. Заохочуючи жінок до участі в роботі виборних органів, дуже важливо мати чітку уяву про відмінності у світогляді, поведінці, амбіціях, пріоритетах та прагненнях, властивих депутатам-жінкам та депутатам-чоловікам, з тим, щоби краще зрозуміти функціонування законодавчих органів, досягти позитивних результатів у їхній роботі та зробити цю сферу діяльності так самопривабливою для жінок, як і для чоловіків.

Пункти з 39 по 41

128. Засоби масової інформації відіграють першорядну роль у демократизації суспільства. Дуже важливо гарантувати їм незалежність, але не менш важливо вимагати від журналістів та інших професійних працівників ЗМІ уникати поширення упереджених та стереотипних образів жінок та чоловіків.
129. Пункт 39 є витягом із Пекінської платформи дій. Незважаючи на те, що за останні десять років кількість жінок-журналісток помітно зросла, вони й надалі недостатньо представлені в органах, зазначених у цьому пункті, та незначною мірою впливають на політику ЗМІ.
130. Після проведення 4-ої Всесвітньої конференції зі становища жінок уряди та засоби масової інформації багатьох країн практично не надали уваги питанню образу жінок у ЗМІ. Парламентська асамблея Ради Європи прийняла в квітні 2002 року Рекомендацію про образ жінок у ЗМІ, закликаючи уряди розробляти та втілювати в життя політику, що протидіє поширенню стереотипних та дискримінаційних образів жінок, а також створювати більше органів із спостереження за ситуацією в цій сфері.
131. Деякі країни організували кампанії, з метою переконати журналістів та головних редакторів у тому, що висвітлення питань, пов'язаних з рівністю жінок та чоловіків, не завжди має нейтральний характер (*див. публікацію "Як досягти гендерного балансу"*). Слід запропонувати журналістам пройти підготовку з теми рівності статей з тим, щоби сприяти поширенню в ЗМІ більш збалансованого образу жінок та чоловіків.
132. У пункті 41 розглядалося питання про забезпечення рівноцінного образу жінок- та чоловіків-кандидатів та депутатів у ЗМІ. В ході виборчих кампаній теми, що висвітлюються ЗМІ, та ефірний час, що надається жінкам- та чоловікам-кандидатам, можуть вплинути на підсумки виборів. У Швейцарії проведено дослідження щодо уваги засобів масової інформації до жінок-кандидатів напередодні федеральних виборів восени 1999 року (*див. публікацію "Як досягти гендерного балансу"*). Потрібно, щоби уряди підтримували ініціативи, спрямовані на перегляд виборчих процедур з урахуванням гендерного чинника.

С. Моніторинг

Пункти 42 та 43

133. Ці, а також нижченаведені пункти, мають за мету звернути увагу урядів на те, що проведення роботи із забезпечення рівності повинно спиратися на контроль за досягнутими результатами та їх оцінку. Виходячи з отриманої інформації, уряд визначатиме нові цілі та розроблятиме нові програми дій. Пункт 42 підкреслює необхідність створення незалежного органу з контролю за політикою уряду у галузі збалансованої участі жінок та чоловіків в політичній та громадській діяльності. Цим органом може стати посередник, спостережний комітет або спеціальний відділ національного механізму забезпечення рівності. Спостережна рада з паритету у Франції є прикладом такого спостережного органу. Слід зазначити, що такого роду "спостережні комітети з паритету" або "посередницькі органи" не мають свободи дій, якщо не надавати їм необхідні фінансові ресурси.

134. Для того, щоб відстежувати досягнуті підсумки, цей орган повинен мати у своєму розпорядженні порівняльні статистичні дані про становище жінок та чоловіків. Таким чином, уряди покликані розглянути питання про розроблення та застосування показників, що дозволяють здійснювати контроль та оцінку підсумків, досягнутих в царині збалансованої участі жінок та чоловіків в процесі прийняття політичних та суспільних рішень. Зразки показників подаються в пункті 44. Їх застосування дозволить також провести порівняння на міжнародному рівні.

Пункт 44

135. Запропоновані в цьому пункті показники висвітлюють сферу впливу галузей прийняття рішень з політичних та суспільних питань. Ці показники були відібрані таким чином, щоб дозволити урядам збирати вихідні дані про склад органів прийняття рішень з політичних та суспільних питань та відстежувати еволюцію у цій галузі, а також визначати профіль керівників в країні та провести порівняння на міжнародному рівні.
136. Кількість жінок та чоловіків, обраних від кожної політичної партії, є показником прогресу, досягнутого партіями в тому, що стосується представництва жінок у парламентах. Він може без особливих проблем підраховуватися на національному та наднаціональному рівні. Федеральний та регіональний показники, якщо їх можна підрахувати, можуть порівнюватися з національним та наднаціональним показниками.
137. Показник або коефіцієнт успіху віддзеркалює залежність між кількістю обраних та кількістю кандидатів (відповідно жінок та чоловіків). Він свідчить про шанси кандидатів-жінок та кандидатів-чоловіків бути обраними. Коефіцієнт успіху є співвідношенням між відсотком обраних та відсотком кандидатів та може розраховуватися за такою формулою:

$$\text{Коефіцієнт успіху жінок} = \frac{\text{Відсоток обраних жінок}}{\text{Відсоток кандидатів-жінок}} \times 100$$

$$\text{Коефіцієнт успіху чоловіків} = \frac{\text{Відсоток обраних чоловіків}}{\text{Відсоток кандидатів-чоловіків}} \times 100$$

Якщо відсоток обраних той самий, що і відсоток кандидатів (наприклад, 30% обраних від 30% кандидатів), то коефіцієнт успіху дорівнюватиме 100. Коефіцієнт успіху вищий за 100 означає, що відсоток обраних щодо відсотка кандидатів перевищує середній показник, і навпаки, коефіцієнт нижчий за 100 свідчить, що цей відсоток не досягає середнього показника. Коефіцієнт успіху є відносною величиною та дає лише умовну інформацію про реальні шанси кандидатів бути обраними.

Пункт 45

138. Показники, наведені в пункті 44, можуть слугувати кількісною базою для складання звітів парламенту про участь жінок та чоловіків у процесі прийняття рішень з питань політики та громадського життя. Як орієнтири, ці показники сприяють систематичному накопиченню даних, що дозволяють урядові або парламенту здійснювати контроль, а також обговорювати та вживати заходи в галузі збалансованої участі жінок та чоловіків у процесі прийняття рішень. Ці статистичні дані потрібні також тому, що вони пояснюють деякі питання у цій галузі та є точкою відліку для проведення якісних досліджень про дисбаланс у представництві жінок та чоловіків у процесі прийняття рішень. Ці два види досліджень — кількісний та якісний — сприяють розробленню стратегій, що спираються на переконливі дані та спрямовані на вирівнювання гендерного дисбалансу.
139. Подання на розгляд парламенту звітів про ситуацію з представництвом жінок та чоловіків у сфері прийняття рішень, про заходи, вжиті для виправлення дисбалансу, та про досягнуті підсумки є вирішальним етапом цього процесу. Значення, котре парламентарії надають цим звітам, свідчить про важливість цієї проблеми, а парламентські дебати, що регулярно організуються, дозволяють виявити ефективність (або неефективність) специфічних заходів. Крім того, завдяки опублікуванню цих звітів, громадськість має повну інформацію про становище жінок та чоловіків в сфері прийняття рішень.
140. Такі доповіді є підґрунтям не лише для здійснення оцінки та контролю; вони також можуть сприяти відкриттю дебатів у суспільстві, в тому числі в парламенті, з питання збалансованого представництва жінок та чоловіків в громадському житті та про досягнуті підсумки. Вони сприяють оцінці вжитих заходів та здатні впливати на ті політичні партії, урядові та інші керівні органи, які досягли лише незначних результатів, водночас заохочуючи та вітаючи успіхи інших учасників. У багатьох державах-членах Ради Європи закон зобов'язує уряди регулярно подавати звіти на розгляд національним парламентам або міжнародним органам, таким, як Європейський союз або Комітет з ліквідації усіх форм дискримінації щодо жінок. Ці звіти повинні містити оцінку досягнутих результатів та вжитих заходів. Таким чином, складання регулярних звітів про втілення в життя цієї рекомендації не повинно бути додатковим навантаженням, оскільки

ці звіти та їх публікація слугуватимуть також для інших цілей; накопичена інформація може, наприклад, стати базою для звітів Керівного комітету з питань рівності між жінками та чоловіками, що подаються на розгляд Комітету міністрів.

Пункт 46

141. Цей пункт тісно пов'язаний з пунктом 45. Зрозуміло, що у більшості випадків мова йде про схожі звіти. Основна різниця полягає в тому, що в пункті 45 йдеться про надання інформації про досягнуті результати національним парламентам, тоді як в пункті 46 – про інформування широкої громадськості.

Пункт 47

142. На додаток до статистичних даних, про які йдеться в пункті 44, статистичні дані, запропоновані в цьому пункті, надають *якісну іншу* інформацію про кандидатів та обраних (жінок та чоловіків): чи існують суттєві відмінності між депутатами-жінками та депутатами-чоловіками у тому, що стосується їх віку, фаху або освіти. Дослідження, проведені на базі такої інформації, можуть свідчити про відмінності способів відбору майбутніх учасників/-ць політичної діяльності, а також з'ясувати, чи впливають вік, фах, та освіта кандидатів на їхні шанси бути обраними. Ці дослідження можуть відповісти й на інші запитання. Наприклад, чи мають депутати-жінки та депутати-чоловіки різні професії та освіти? Чи можна сказати, що депутати-жінки, як правило, є старшими за віком депутатів-чоловіків? Чи відрізняються їхні моделі службового зростання?

Пункт 48

143. Як зазначається в пунктах 39 та 41, образ жінок у засобах масової інформації й надалі часто носить негативний, стереотипний та дискримінаційний характер, і це незважаючи на значні позитивні зміни, що відбулися в суспільстві.
144. Дослідження про те, яким чином жінки та чоловіки представлені на державному телебаченні, свідчить про недостатній рівень висвітлення ролі жінок. Іншими словами, вони мають менше можливостей набути популярності та популяризувати свою особистість. Чоловік змальовується в ролі експерта, політичного або наукового діяча, тоді як жінка – в ролі жертви, матері або домогосподарки, або ще гірше, в якості безсловесної фігурантки.

Додаток I

Визначення цілей та термінів їх досягнення

Британський уряд впевнений у тому, що жінки повинні бути представлені на рівних засадах з чоловіками на всіх постах державної служби. Таким чином, він поставив за мету досягти, щоб до кінця 2005 року 45-50% державних постів, запропонованих більшістю міністерств, посіли жінки. У документі під назвою “Державні органи 2001 р.” (“*Public Bodies 2001*”), опублікованому 14 лютого 2002 року, зазначається, що станом на 31 березня 2001 року жінки посіли 34% усіх постів в адміністративних радах державних неміністерських органів, націоналізованих промислових підприємств, державних підприємств та органів охорони здоров’я.

З тим, щоби підвищити цей рівень представництва жінок, британський уряд публікує щорічний звіт: “Державні органи: збільшити кількість призначень” (“*Public Bodies: Opening Up Appointments*”); у ньому наводяться цілі, які кожне міністерство ставить перед собою для того, щоб забезпечити більш високий відсоток постів, які посіли жінки, а також плани дій, що розробляються для реалізації цих цілей.

Додаток II

Збалансоване представництво жінок та чоловіків у сфері державної служби

Британський уряд поставив за мету збалансувати представництво жінок та чоловіків у громадській сфері. Дослідження “Досягти змін: жінки в сфері державної служби” (“*Making a Difference, Women in Public Appointments*”), зазначає, що основними перешкодами для обіймання жінками державних посад є: незнання наявних можливостей, непривабливість постів, невпевненість у собі, а також час, який потрібний для виконання такої роботи.

Відділ з питань жінок та рівності, що діє під керівництвом міністрів у справах жінок, організував в усій країні семінари, спрямовані на усунення деяких з цих перешкод. Ці семінари призначалися для жінок, які мали досвід, що заслуговував на увагу, набутий на місцевому рівні (наприклад, судді, члени спостережної ради шкіл тощо); вони закликали їх брати участь у конкурсах на заміщення посад у сфері державної служби. Основною метою семінарів було мобілізувати жінок, розглядаючи з ними конкретні приклади та рольові моделі, а також надаючи їм практичну інформацію про суттєві можливості та про порядок висунення кандидатур. Організовувались також специфічні семінари, призначені для представниць національних меншин, профспілкових працівниць та ділових жінок.

Водночас, Національна комісія з питань жінок створила електронну мережу для жінок, які взяли участь у семінарах. Це відкриває доступ для “наставництва” (“*mentoring*”) та інформації про вакантні посади, а також дозволяє їм скористатися практичною допомогою при поданні своїх кандидатур.

Відділ з питань жінок та рівності провів оцінку здійсненої роботи для того, щоб приклад міг розглядатися як взірець позитивного досвіду, сприяючи врахуванню думок жінок про державну службу та їхнього досвіду при розробленні політики.

Додаток III

Конституційні та законодавчі реформи, спрямовані на забезпечення збалансованої участі статей**Бельгія**

Починаючи з лютого 2002 року, бельгійська конституція гарантує принцип рівності між жінками та чоловіками, таким чином надаючи законної сили політиці позитивних дій. Віднині в статті 11 конституції зазначається, що “рівність між жінками та чоловіками гарантується законом”, тоді як в статті 11bis уточнюється, що “закон, декрет чи правова норма, про яку йдеться в статті 134, гарантують жінкам та чоловікам рівне здійснення прав і свобод та сприяє, зокрема, їхньому рівному доступу до виборних та державних посад”. Додаткове положення проголошує також уряди, що складаються виключно з представників однієї статі, неконституційними, й це на всіх рівнях влади.

Внесення поправок до конституції дозволило прийняти ряд законів, що підкріплюють заходи, передбачені законом від 24 травня 1994 року та спрямовані на забезпечення збалансованого представництва жінок та чоловіків у списках кандидатів. Цим законом передбачалося, що кількість кандидатів однієї статі не може перевищувати двох третин від суми усіх наявних місць.

Нові закони (прийняті відповідно 17 червня та 18 липня 2002 року) вимагають додержання паритету в усіх списках кандидатів, що представляються на європейських, федеральних та регіональних виборах, а також чергування жінок- та чоловіків-кандидатів на двох перших місцях у списку. Принцип чергування дуже важливий при пропорційній виборчій системі, коли місце, що займається у списку, відіграє визначальну роль в обранні кандидатів.

Франція

Конституційний закон від 8 липня 1999 року закріплює принцип рівного доступу жінок та чоловіків до виборчих мандатів та виборчих посад. Стаття 3 покладає на закон сприяння рівному доступу, тоді як стаття 4 спонукає політичні партії до застосування цього принципу.

Ця реформа призвела до прийняття закону від 6 червня 2000 року, що стосується голосування за партійними списками та вимагає, щоб різниця у кількості кандидатів-чоловіків та кандидатів-жінок у кожному списку складала не більше однієї людини. На виборах в один тур (європейські вибори, частина виборів до сенату) кандидатури жінок та чоловіків в списку повинні чергуватися (одна жінка/ один чоловік або один чоловік/одна жінка), тоді як на виборах у два тури (муніципальні, регіональні вибори або вибори в Асамблею Корсики) кожна група з шести кандидатів, у порядку їх послідовності в списку, повинна складатися з рівної кількості жінок та чоловіків. На виборах в законодавчі органи (проходять на основі одномандатної мажоритарної виборчої системи з голосуванням у два тури) партії, які не додержуються принципу рівного представництва жінок та чоловіків в їх списках (50% / 50%), наражаються на фінансові санкції. Так, якщо різниця у кількості кандидатів кожної статі у списку перевищує 2%, то партія наражається на санкції: допомога, яку вона отримує від держави в залежності від кількості голосів, набраних у першому турі (приблизно 11 сантимів за голос), буде зменшена “в розмірі, рівному половині різниці щодо загальної кількості кандидатів, вираженій у відсотках”.

Муніципальні вибори 11-18 березня 2001 року, в ході яких цей закон вперше було застосовано, засвідчили його ефективність. Понад 38 000 жінок стали членами муніципальних рад міст з населенням в 3500 мешканців (єдині, кого стосується цей закон), що становить 47,5% від загальної кількості обраних. Це є стрибком уперед порівняно з 1995 роком (25,7% обраних жінок).

Водночас, на виборах до законодавчих органів в червні 2002 року таких результатів не було зафіксовано. Серед 557 людей, обраних до парламенту, була лише 71 жінка (12,3%), що є незначною зміною порівняно з 1997 роком (10,9%). Проте жінки представляли 38% від загальної кількості кандидатів, але лише чверть з них була обраною.

Італія

У 1993 році прийнято два закони про вибори. У пункті 2 статті 5 та пункті 1 статті 7 закону № 81 від 25 березня 1993 року встановлено, що списки кандидатів можуть складатися не більше, ніж на 2/3 з представників однієї статі. Закон № 27 від 4 серпня 1993 року затвердив нові норми щодо виборів до Палати депутатів. У законі закріплено, що віднині вибори до Палати депутатів повинні проходити з використанням змішаної виборчої системи: 75% кандидатів обиратимуться за системою відносної більшості (кандидат повинен набрати більше голосів, ніж інші кандидати), а інші 25% — за системою партійних списків. У тому, що стосується списків, то в пункті 2 статті 4 йдеться про те, що кандидати-чоловіки та кандидати-жінки повинні в них чергуватися; це дозволить забезпечити співвідношення 50%/50% між обома статями. Проте ці два закони були скасовані Конституційним судом Італії з тієї причини, що основне право кожного висувати свою кандидатуру на виборах не може бути предметом диференційованого у гендерному плані підходу.

“Колишня югославська республіка Македонія”

Закон про вибори в парламент прийнятий 6 травня 2002 року. У статті 37 закону встановлено, що в кожному списку кандидатів повинно бути мінімум 30% представників кожної статі. В результаті виборів вересня 2002 року обрано 17,5% жінок (порівняно з 7,5% в 1998 році).

Об'єднане Королівство

У лютому 2002 року уряд прийняв закон, що дозволяє політичним партіям вживати позитивних заходів з тим, щоб виправити дисбаланс у кількості жінок та чоловіків, обраних на місцевих, національних та європейських виборах. Цей закон має факультативний характер: він дозволяє політичним партіям вживати позитивних заходів, якщо вони цього бажають. Закон містить положення (*sunset clause*), що припиняє його чинність наприкінці 2015 року. Протягом цього часу мають відбутися щонайменше три виборчі кампанії до кожного з тих органів, до яких застосовується закон (Палата громад, Уельський парламент, Асамблея Північної Ірландії, Європейський парламент та регіональні органи влади). Це положення передбачає також, що дія закону може бути продовжена, за необхідності, прийняттям у 2015 році іншого закону.

Додаток IV

**Збалансоване представництво жінок та чоловіків
в державних комітетах****Данія**

Данія прийняла закон про комітети в 1985 році, а закон про ради - в 1990 році. У двох випадках було заявлено, що слід прагнути до гендерного співвідношення складу. Таким чином, органи влади, організації та установи повинні висувати рівну кількість кандидатур жінок та кандидатур чоловіків на пости до певного комітету. Виходячи з цього, міністр призначає членів комітету. Новий датський закон про рівність статей, прийнятий в 2000 році, передбачає, що будь-який комітет або рада, що призначається міністром, з метою розробити певний закон або сформулювати напрями політики, повинен складатися з рівної кількості жінок та чоловіків. Будь-який державний орган (установа) повинен щоразу висувати кандидатуру чоловіка та жінки для призначення на пост до певного комітету. У тому випадку, коли можуть висуватися декілька кандидатур, має бути призначена рівна кількість жінок та чоловіків.

Фінляндія

У частині 4 закону Фінляндії про рівність жінок та чоловіків (8.8.1986/609) встановлено наступне: “Державні органи влади повинні свідомо та постійно сприяти забезпеченню рівності між жінками та чоловіками, зокрема виправляючи ситуацію, що перешкоджає реалізації рівності. У складі урядових комітетів, консультативних рад та інших інстанцій, а також муніципальних органів, за винятком муніципальних рад, має бути щонайменше 40% представників кожної статі (крім тих випадків, коли з особливих причин досягнути такого показника неможливо). Коли організація, установа, муніципальне підприємство або підприємство, в якому державі належить велика частка капіталу, що управляються адміністративною радою, радою управління або іншим виконавчим або адміністративним органом, члени якого обираються або призначаються, цей орган повинен мати збалансований в гендерному плані склад (крім тих випадків, коли з особливих причин забезпечити це неможливо)”.

Норвегія

Стаття 21 норвезького закону про рівність статей передбачає наступне: “У складі комітетів, адміністративних та інших рад, які складаються мінімум з 4 осіб, призначених або обраних державним органом влади, повинно бути щонайменше 40% представників кожної статі. У складі комітетів та рад, які складаються з 2 або 3 членів, повинно бути щонайменше по одному представникові кожної статі. Ці положення застосовуються також щодо заступників дійсних членів”. “Винятки з положення, зазначеного в першому пункті, допускаються у тих випадках, коли в силу особливих обставин виконання цих вимог може виявитися таким, що суперечить здоровому глузду”. “Комітети та ради, які відповідно до закону складаються з членів, які представляють органи, обрані шляхом прямого голосування, не зобов’язані виконувати ці вимоги”. “Положення закону, що стосуються місцевої адміністрації або адміністрації графства, застосовуються до комітетів та рад, обраних місцевими, муніципальними органами влади або органами влади графства, обраними в свою чергу демократичним шляхом”.

Додаток V

**Парламентські комітети або комісії
з прав людини та рівних можливостей жінок і чоловіків****Франція**

У Франції були створені дві комісії з прав жінок та рівних можливостей жінок та чоловіків. Комісія при Національній асамблеї була заснована законом від 12 липня 1999 року, а комісія при Сенаті – законом від 15 липня 1999 року. Кожна з цих комісій складається з 36 членів. Членами Комісії при Національній асамблеї наприкінці 2002 року були двадцять п’ять жінок та одинадцять чоловіків. Її члени призначаються таким чином, щоби забезпечити пропорційне представництво парламентських груп та збалансоване представництво жінок та чоловіків, а також постійних комітетів. Бюро Національної асамблеї, постійний або спеціальний комітет можуть подати на розгляд комісії законопроект, внесений урядом або парламентом, після чого вона готує звіт, що містить рекомендації. Одним із завдань комісії було вироблення висновків із законопроекту, направлено на сприяння рівному доступу жінок та чоловіків до виборних мандатів і посад.

Об'єднане королівство

Регіональний рівень

Уельська асамблея заснувала Комітет з рівних можливостей для жінок та чоловіків, який заохочує застосування принципу рівних можливостей в рамках своєї діяльності; це передбачає, зокрема, складання річного звіту про склад комітету в плані представництва жінок та чоловіків серед його членів.

Шотландський парламент заснував Комітет з рівних можливостей, до завдань якого входять обговорення та винесення висновків з питань, що стосуються рівного ставлення до жінок та чоловіків, а також додержання принципу рівності в самому парламенті. Нещодавно комітет розглянув дослідження про оптимальні умови забезпечення рівності статей (26/03/02).

Місцевий рівень

Органи місцевого самоврядування в Англії наразі працюють над прийняття "норми рівності". Це дозволить створити загальні рамки для виконання органами місцевого самоврядування їх правових зобов'язань відповідно до закону про недискримінацію, що забороняє будь-яку дискримінацію у галузі надання послуг та зайнятості. (Брістоль, лютий 2002 року; див. публікацію "Норма рівності – Організація роботодавців органів місцевого самоврядування" («The Equality Standard – The Employer's Organisation for Local Government»), яку можна замовити електронною поштою за адресою: dialog@lg-employers.gov.uk).

Британська Асоціація органів місцевого самоврядування (LGA — Local Government Association) розробила "Стратегію забезпечення рівності між статями" (див. www.lga.gov.uk). Метою цього документа є розроблення політики органів місцевого самоврядування в галузі рівності статей, що дозволяла б жінкам та чоловікам брати участь на рівних засадах в громадській, культурній, політичній та економічній діяльності.

Муніципальна рада Брістоля заснувала Управління з довгострокового розвитку та соціальної справедливості, а також відповідний комітет. Управління, до завдань якого входить розроблення політики муніципальної ради у справах жінок та рівності статей, створило Жіночий форум, що є постійним консультативним органом в галузі політики муніципальної ради.

Додаток VI

База даних про жіночі таланти

Створена в 1999 році під управлінням норвезького Центру із забезпечення рівності статей (*Likestillingssenteret*), *Kvinnebasen* є базою даних про жіночі таланти, що має за мету привернути увагу до здібностей жінок. До її завдань, головним чином, входять:

- ✓ залучення та набір жінок на пости управління;
- ✓ залучення та набір жінок на пости в адміністративних радах.

Базою даних можуть скористатися засоби масової інформації (наприклад, для підготовки декларацій, інтерв'ю тощо), а також будь-яка організація або установа (наприклад, ті, що шукають доповідачів). Її створення спрямовано на збільшення кількості жінок, які обіймають високі пости як у приватному, так і в державному секторі. Вона є частиною більш широкої бази даних, що об'єднує, зокрема, сайти www.forskerbasen.no та www.styrekanidater.snd.no (бази даних для жінок, які шукають роботу в галузі управління, та жінок-кандидатів на посади в адміністративних радах).

З 3 350 жінок, які направили їхні резюме до бази даних, 76% мають досвід роботи в галузі управління та 57% — досвід в адміністративних радах. Вони мають, як правило, вищу освіту, компетенцію в різних галузях та відносяться до різних професійних та вікових груп.

Kvinnebasen є відкритою базою даних. Це означає, що користування веб-сайтом та пошук на ньому жінок-кандидатів не обмежується. Агенти з найму можуть здійснювати свій пошук за різними параметрами, такими як потрібна компетенція, рівень та тип освіти, місце проживання тощо.

Щомісяця жінки-кандидати отримують інформаційний бюлетень. Веб-сайт надає регулярно актуалізовані статті з питань, що цікавлять жінок: "профіль місяця", "підприємство місяця". Ознайомитися з ними можна, відвідавши веб-сайт www.kvinnebasen.no.

Додаток VII

Політичні партії та забезпечення збалансованої участі статей

Об'єднане Королівство

Закон 2002 року про сексуальну дискримінацію щодо жінок на виборах віднині набрав чинності. Факультативні положення цього закону дозволяють політичним партіям Об'єданого Королівства представляти на всіх виборах (європейських виборах, виборах до законодавчих органів, місцевих виборах, виборах до Шотландського парламенту, Уельської асамблеї та Ради Великого Лондона) списки кандидатів, що складаються виключно з жінок («*all-women short lists*»).

Ліберально-демократична партія застосувала систему чергування кандидатів-жінок та кандидатів-чоловіків (одна жінка/один чоловік або один чоловік/одна жінка) у своїх списках («*zipping*») на європейських виборах в 1999 році та механізм розбивання списків за парами кандидат-жінка – кандидат-чоловік або кандидат-чоловік – кандидат-жінка («*twinning*») на виборах до Ради Великого Лондона.

Лейбористська партія використала списки кандидатів, що складаються виключно з жінок, на виборах до законодавчих органів 1997 року (що стало предметом суперечок, оскільки суперечило законіві про сексуальну дискримінацію, у зв'язку з чим в 2002 році до закону внесли поправку), та списки, розбиті за парами кандидат-жінка – кандидат-чоловік або кандидат-чоловік – кандидат-жінка на виборах до Ради Великого Лондона, Уельської асамблеї та Шотландського парламенту.

Усі політичні партії підготували свої зауваження стосовно цього закону. Про їхні наміри щодо застосування закону стане відомо після проведення ними наприкінці літа 2002 року своїх з'їздів (можливо, що лейбористська партія й надалі певною мірою застосовуватиме списки, що складаються виключно з кандидатів-жінок; ліберал-демократична партія на своєму з'їзді 2001 року відмовилася від використання таких списків та прийняла рішення сприяти фінансуванню кампаній з привернення уваги суспільної думки та програм підготовки – важко сказати, до якого рішення вона дійде на своєму з'їзді в цьому році; консервативна партія дала позитивну оцінку спискам кандидатів, збалансованим в гендерному плані).

Адреси деяких веб-сайтів

<http://www.humanrights.coe.int/equality/> Відділ з питань рівності жінок Ради Європи

<http://assembly.coe.int/> Парламентська асамблея Ради Європи

<http://www.coe.fr/cplre/indexe.htm> Конгрес місцевих та регіональних влад Європи (Рада Європи)

<http://europa.eu.int/comm/employmentsocial/equzopp/indexzfr.htm> Рівність між жінками та чоловіками – Європейський союз

<http://www.db-decision.de> Європейська база даних: жінки в процесі прийняття рішень

<http://www.ccre.org/site-fr.html> Європейська мережа депутатів, обраних на місцевому та регіональному рівні

<http://www.womenlobby.org/index2.htm> Європейське жіноче лобі

<http://www.europarl.eu.int/committees/femmzhome.htm> Комітет з прав жінок та рівних можливостей Європейського парламенту

<http://www.ipu.org/> Міжпарламентський союз

<http://www.un.org/womenwatch/daw> UN Division for the Advancement of Women – Відділ з підвищення ролі жінок Організації Об'єднаних Націй